

MOLDOVA: RAPORT PRIVIND DREPTURILE OMULUI PENTRU ANUL 2017

Notă: Dacă nu se specifică altfel, toate referințele din acest raport exclud regiunea secesionistă Transnistria.

REZUMAT

Moldova este o republică cu o formă de democrație parlamentară. Constituția prevede o democrație pluripartită cu ramura legislativă și ramura executivă, precum și un sistem judiciar independent și o separare clară a puterilor. Autoritatea legislativă este investită în parlamentul unicameral. Alegerile parlamentare din 2014 au respectat majoritatea angajamentelor față de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Consiliul Europei, precum și alte angajamente internaționale, cu toate că observatorii locali și internaționali și-au exprimat îngrijorarea cu privire la includerea și excluderea anumitor partide politice. Pe parcursul anului, traseismul politic, pe fondul acuzațiilor de presiune politică și mituire, au reconfigurat semnificativ structura parlamentului și majoritatea parlamentară. În martie 2016, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional un amendament care a împuternicit Parlamentul să aleagă Președintele și a restabilit alegerile prezidențiale prin vot popular direct și secret. Două runde de alegeri prezidențiale în 2016 au avut ca rezultat alegerea lui Igor Dodon. Potrivit misiunii OSCE de observare a alegerilor, ambele runde au fost competitive și au respectat libertățile fundamentale. Observatorii naționali și internaționali au remarcat, cu toate acestea, o acoperire mediatică polarizată și neechilibrată, o retorică dură și intolerantă, o lipsă de transparență în finanțarea campaniei electorale, precum și cazuri de abuz al resurselor administrative.

Autoritățile civile au menținut un control eficient asupra forțelor de securitate.

Cele mai semnificative probleme ale drepturilor omului au inclus: tortura în penitenciare și în instituțiile psihoneurologice; condiții dure de detenție; arestare sau detenție arbitrară; negarea dreptului la un proces public echitabil; restricții privind libertatea presei, în special în Transnistria; corupție; cazuri de avort forțat; viol și alte violențe împotriva persoanelor cu dizabilități în instituții; și traficul de persoane.

Deși autoritățile au investigat sesizări privind abuzul oficialilor din serviciile de securitate și din alte organizații, rareori au reușit urmărirea penală și pedepsirea oficialilor acuzați de încălcări ale drepturilor omului, complicitate la trafic sau corupție. Urmărirea penală selectivă a oficialilor pe motive politice a continuat.

Ancheta în dispariția a peste un miliard de dolari din sistemul bancar național a condus la un număr restrâns de arestări și condamnări ale unor actuali și foști oficiali de nivel înalt.

Impunitatea a rămas o problemă majoră. Pe parcursul anului autoritățile au reținut un număr fără precedent de funcționari de nivel înalt pentru acuzații de corupție și trafic de influență.

În 1990, separatiștii au declarat o „Republică Moldovenească Nistreană” (Transnistria) de-a lungul frontierei cu Ucraina. Un acord de încetare a focului din 1992 a stabilit dislocarea unei forțe de menținere a păcii cu unități moldovenești, ruse și transnistrene. Guvernul central nu și-a exercitat autoritatea în regiune, iar autoritățile transnistrene au guvernat prin structuri administrative paralele. Autoritățile transnistrene ar fi intervenit în activități politice și electorale atât în alegerile parlamentare din 2014, cât și în cele prezidențiale din 2016. Au existat rapoarte sistematice că poliția a practicat tortura, arestări arbitrare, detenții ilegale și a exercitat presiuni asupra școlilor cu predare în grafia latină.

Secțiunea 1. Respectarea integrității persoanei, inclusiv lipsa constrângerii prin:

a. Privare arbitrară de viață și alte omucideri ilegale sau motivate politic

Nu au existat rapoarte că guvernul sau agenții ale acestuia au comis ucideri arbitrare sau ilegale în cursul anului.

Guvernul nu a făcut nici un progres în tragerea la răspundere a oficialilor răspunzători de reprimarea de către forțele de securitate a demonstrațiilor post-electorale din 2009, soldată cu trei decese (a se vedea Secțiunea 1.d.).

b. Dispariție

Nu s-au înregistrat cazuri de dispariții motivate politic.

c. Tortură și alte pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante

Deși legea interzice astfel de practici, au continuat să existe cazuri raportate despre abuz fizic și tortură, în special în instituțiile de detenție și cele psihiatrice. Cazurile de maltratare în secții de poliție, precum și cazurile de tortură în centrele de detenție, s-au redus ca urmare a unei politici de toleranță zero, a unor campanii sociale promovate în instituțiile de drept și centrele de detenție, precum și a unei monitorizări mai aprofundate de către organizațiile internaționale relevante și societatea civilă.

Potrivit organizației pentru drepturile omului Promo-LEX, din cele peste 600 de plângeri privind actele de tortură sau tratamente inumane și degradante primite anual de către Procuratura Generală, urmărirea penală a fost inițiată în doar 20% din cazuri.

Conform Codului Penal, pedeapsa pentru tortură prevede privarea de libertate pentru o perioadă de până la 10 ani. Persoanele găsite vinovate de torturarea minorilor, a femeilor însărcinate sau a persoanelor cu dizabilități sau de comiterea de acte de tortură soldate cu moarte sau sinucidere sunt pasibile de o pedeapsă privativă de libertate de până la 15 ani, fără posibilitatea de amnistiere. O acțiune deliberată a unui funcționar public, care cauzează suferințe fizice sau psihice, se pedepsește cu închisoarea de la 2 până la 6 ani sau cu amendă între 57500 și 67500 lei (între 2875 și 3375 de dolari) și cu interdicția de a deține o funcție publică. Legea interzice instanțelor de judecată să aplice pedepse cu suspendare persoanelor condamnate pentru tortură. O lege privind reabilitarea victimelor infracțiunilor, adoptată în 2016, a intrat în vigoare în martie. Conform legii, victimele torturii, tratamentului inuman și degradant beneficiază de asistență juridică gratuită de stat, întărindu-se astfel garanțiile procedurale oferite acestora.

În prima jumătate a anului, Procuratura Generală a primit 320 de plângeri referitoare la tortură și maltratare, dintre care 112 au implicat poliția de urmărire penală, 78 – poliția rutieră, 21 – angajații sistemului penitenciar, 56 – alte unități de poliție, inclusiv carabinieri (o forță specială de poliție, responsabilă de ordinea publică și securitatea infrastructurală) și ofițeri vamali. Procurorii au inițiat 45 de cauze penale și au trimis în instanță 15 dosare. De cele mai multe ori, poliția ar fi aplicat violența pe parcursul detenției ca mijloc de intimidare sau discriminare, pentru a obține probe și mărturii și pentru a pedepsi presupuse infracțiuni. Cele mai multe dintre presupusele incidente au avut loc în stradă sau în locuri publice, urmate de cele de la secțiile de poliție și centrele de detenție. În unitățile militare s-au înregistrat 9 cazuri de pretinse acte de tortură, în instituțiile psihiatrice – 3 cazuri, în instituțiile de învățământ – 8 cazuri. Cele mai multe incidente au vizat bătăile (168 plângeri), urmate de alte metode, cum ar fi bătăile cu aplicarea bastoanelor de cauciuc, sticlelor de apă sau cărților (89 plângeri), amenințările sau alte forme de abuz psihologic (33 plângeri), precum și condiții inumane de detenție (10 plângeri). În pofida scăderii numărului de cazuri de tortură, tortura psihologică și tratamentul umilitor au continuat să fie o problemă în penitenciare și instituțiile psihiatrice. O evaluare independentă făcută de către organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) locale pentru drepturile omului a determinat că diminuarea numărului de cazuri de tortură se datorează unor sancțiuni mai severe introduse în Codul Penal, care au servit drept factor de descurajare; campaniilor mai consistente de sensibilizare și instruirilor organizate pentru procurori, judecători și polițiști; precum și echipamentului de

supraveghere video amplasat în secțiile de poliție și centrele de detenție.

Avocatul Poporului a raportat că cele mai multe plângeri pe acțiuni de tortură și condiții sub-standard de detenție au avut loc în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău, Penitenciarul nr. 11 din Bălți și Penitenciarul nr. 17 din Rezina. Mecanismul național de prevenire a torturii al Avocatului Poporului și-a reluat activitatea după intrarea în vigoare a noii Legi cu privire la Avocatul Poporului, adoptate în 2016. În primele 6 luni ale anului, membrii mecanismului național de prevenire a torturii au efectuat 14 vizite preventive în penitenciare, centre de detenție, instituții psihiatrice și internate psihoneurologice. Majoritatea observațiilor lor s-au referit la condițiile proaste de detenție, care, în unele cazuri, au contribuit la tratamente inumane și degradante ale deținuților.

În pofida unei scăderi a pretinselor cazuri de tortură, experții în domeniul drepturilor omului au menționat că numărul de cazuri a fost, probabil, mai mare decât cel raportat întrucât unele persoane nu ar fi raportat cazurile de tortură, din lipsa încrederii în justiție.

La 26 august, Andrei Braguța, aflat în detenție preventivă, a fost găsit mort în Penitenciarul nr. 16. Autoritățile închisorii au susținut că Braguța a murit de pneumonie; totuși, în urma presiunilor din partea experților pentru drepturile omului, a presei și a societății civile, procurorii au inițiat o investigație; analiza medico-legală a indicat faptul că Braguța a fost bătut în detenție preventivă, ceea ce a cauzat în mod direct moartea sa. Potrivit informațiilor preliminare, câțiva deținuți l-au bătut pe Braguța, cu aprobarea tacită a gardienilor, care au ignorat strigătele de ajutor și cererile de asistență medicală. Procuratura Generală a reținut 5 persoane, inclusiv 3 ofițeri de poliție, puși sub învinuire pentru tortură, a investigat încă 10 ofițeri bănuți de maltratarea deținuților și a dat în judecată 13 ofițeri de poliție. Braguța a fost arestat la 15 august pentru depășirea vitezei, nesupunere în momentul arestării și ofensarea ofițerilor de poliție. A fost apoi transferat de mai multe ori între detenția preventivă și secția de psihiatrie. Braguța a fost diagnosticat cu schizofrenie și a fost supus unei monitorizări psihiatrice începând cu 2012.

Investigarea tratamentului degradant al pacienților din instituțiile psihoneurologice a fost deficientă. În majoritatea cazurilor, procurorii au refuzat să investigheze plângerile depuse de către pacienți, punând sub semnul întrebării acuratețea acuzațiilor făcute de persoanele cu dizabilități mintale. Potrivit ONG-ului Promo-LEX, majoritatea procurorilor și anchetatorilor nu au avut competențe tehnice pentru a investiga faptele de violență sau tortură comise în instituțiile psihiatrice. O altă problemă a fost lipsa unui cadru de reglementare pentru evaluarea psihologică a

victimelor torturii și tratamentului inuman sau degradant în instituțiile psihiatrice.

Potrivit Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM), pacienții din instituțiile rezidențiale de psihiatrie și instituțiile psihoneurologice au fost victime ale violului, abuzului fizic, privării de libertate și tratamentului medicamentos forțat.

Procedurile judiciare au continuat în cazul unui medic de la o instituție din Bălți, arestat în 2013 pentru viol în serie, agresiune sexuală și pentru abuzul pacienților. Ancheta a arătat că doctorul efectuase 18 avorturi forțate asupra victimelor agresiunilor lui sexuale, toate fiind paciente cu dizabilități mintale. În 2014, autoritățile au descoperit că una din cele 17 victime identificate în timpul investigațiilor a decedat, iar a doua a decedat în circumstanțe necunoscute în același an. Medicul a rămas sub arest la domiciliu în timpul procesului de judecată. În 2016, o instanță de judecată l-a declarat pe medic vinovat pe multiple capete de acuzare de viol și l-a condamnat la 13 ani de închisoare. Inculpatul a atacat hotărârea; la finele anului, cauza se afla pe rol la Curtea de Apel Bălți.

Procuratura Generală a raportat o creștere a abuzurilor comise în armată. În 2015 procurorii militari au înregistrat 502 infracțiuni în armată și au deschis 224 de cauze penale, dintre care 171 au fost infracțiuni militare și 43 reglementate de legislația civilă. Dintre acestea, procurorii au investigat 35 de cazuri de violență împotriva recruților din armată și 2 cazuri de viol.

Potrivit unui raport al ONG-ului pentru drepturile omului Promo-LEX, nu a existat nici un mecanism pentru a investiga presupusele acte de tortură comise în Transnistria. Nu au fost inițiate cauze penale pentru „furnizarea de declarații sub constrângere prin violență, umilire sau tortură” de la înființarea „comitetului de anchetă” transnistrene în 2012. Promo-LEX a remarcat faptul că în regiunea transnistreană autoritățile au aplicat cele mai inumane și degradante tratamente pentru a obține mărturii auto-incriminatorii. Promo-LEX a continuat să primească plângeri de la presupusele victime ale torturii și tratamentelor inumane sau degradante aplicate de către forțele de securitate transnistrene.

Hărțuirile și tratamentul umilitor în armata transnistreană *de facto* au continuat pe parcursul anului.

Condițiile de detenție din penitenciare și centrele de detenție

În cele mai multe închisori și centre de detenție, inclusiv cele din Transnistria, condițiile au rămas aspre și nu s-au îmbunătățit în mod semnificativ.

Condițiile de detenție: Penitenciarele și centrele de detenție au fost supraaglomerate. ONG-urile pentru drepturile omului au remarcat o creștere semnificativă a numărului de arestări și neaplicarea măsurilor alternative arestului, ceea ce a sporit supraaglomerarea centrelor de detenție la o rată de 40%. La data de 9 ianuarie 2018, numărul total de deținuți și arestați preventiv a fost de 7656, dintre care 5550 deținuți condamnați și 2106 persoane aflate în detenție preventivă. Oficial, capacitatea maximă a fost de 6274 deținuți pentru penitenciare și 2380 pentru centrele de detenție preventivă, însă experții pentru drepturile omului au afirmat că și capacitatea maximă oficială depășește standardele necesare. Infrastructura învechită în majoritatea închisorilor nu a permis separarea deținuților în conformitate cu standardele minime obligatorii, ducând la continuarea violenței în rândul deținuților.

În decursul anului, membrii Secției prevenirea torturii din cadrul Oficiului Avocatului Poporului, împreună cu nou-înființatul Consiliu pentru Prevenirea Torturii, au efectuat 51 de vizite preventive la 11 penitenciare, 32 de centre de detenție preventivă, 4 instituții psihiatrice, 3 internate psihoneurologice și la Centrul Național Anticorupție. Principalele deficiențe constatate au inclus supraaglomerarea locurilor de detenție, iluminarea insuficientă, condițiile sanitare precare, nesepararea deținuților minori de cei adulți, hrana insuficientă, îngrijirea medicală neadecvată a deținuților, insuficiența încăperilor pentru întâlniri cu avocați și lipsa de accesibilitate pentru persoane cu dizabilități.

Penitenciarul nr. 13 din Chișinău a avut cele mai proaste condiții. Câțiva deținuți implicați în dosare de rezonanță s-au plâns de faptul că ar fi fost plasați în celule aflate în subsolul închisorii, care nu întruneau standardele naționale sau internaționale. În 3 cazuri pe parcursul anului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a constatat necorespunderea condițiilor de detenție din Penitenciarul nr. 13 cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului. Celulele au fost supraaglomerate (în unele celule un număr de până la 16 deținuți s-au aflat pe o suprafață de 24 de metri pătrați), neigienice (toaile despărțite doar printr-o perdea de zona de dormit; mucegai și murdărie pe pereți) și lipsite de ventilație, lumină naturală sau acces permanent la apă pentru igiena personală. În ciuda numeroaselor solicitări ale Avocatului Poporului și organizațiilor internaționale ca penitenciarul să fie închis din cauza condițiilor de detenție inumane, autoritățile au declarat că nu au reușit să găsească un loc de detenție alternativ, date fiind constrângerile financiare.

În urma vizitei sale din 2015, Comitetul Consiliului Europei pentru Prevenirea Torturii (CPT) a remarcat că, în majoritatea penitenciarelor vizitate, spațiul de trai deseori nu a respectat standardul național de cel puțin 4 metri pătrați pentru un deținut. Nivelul de supraaglomerare din penitenciarele din Chișinău și Soroca, în

mode special, a atins proporții îngrijorătoare. Condițiile de detenție din cele două închisori erau inadecvate, într-o stare foarte precară, igienă necorespunzătoare, acces limitat la lumina naturală, instalații sanitare insalubre, infestare cu paraziți și saltele uzate și murdare, condiții pe care CPT-ul le-a considerat tratament inuman și degradant. CPT-ul a constatat, de asemenea, că administrația penitenciarelor a repartizat fonduri insuficiente pentru achiziționarea de medicamente și că instituțiile se bazau de multe ori pe ajutor umanitar și pe sprijin din partea familiilor deținuților.

Avocatul Poporului a remarcat că „situația în locurile de detenție din secțiile de poliție nu s-a schimbat pe parcursul anului și a fost alarmantă”. Oficiul ombudsmanului a raportat condiții inadecvate pentru distribuirea hranei; condiții sanitare necorespunzătoare în dușuri; facilități medicale neadecvate; și o lipsă de perne, saltele, lenjerie de pat și îmbrăcăminte curate. Spațiile de detenție, situate mai ales în subsolurile secțiilor de poliție, în general, nu au avut acces la lumină naturală, aerisire adecvată și canalizare. Deținuții au avut un buget alimentar zilnic de aproximativ 20 de lei (un dolar). ONG-urile pentru drepturile omului au remarcat și faptul că deținuții preventivi nu au beneficiat de hrană în zilele în care avea loc ședința de judecată – o problemă destul de gravă pentru deținuții transportați de la mare distanță de instanța de judecată, ceea ce, în unele cazuri, a însemnat că nu au primit mâncare o zi întreagă. Condițiile de transportare a arestaților preventivi au fost, de asemenea, deficitare.

Sistemul de ocrotire a sănătății a fost inadecvat în majoritatea penitenciarelor. Regulamente guvernamentale impun autoritățile să separe persoanele suspectate de tuberculoză de ceilalți deținuți. Autoritățile au plasat deseori persoane cu diverse alte boli împreună cu persoane cu diagnostic neconfirmat de tuberculoză, expunându-le la posibile infecții. Penitenciarele nu au avut infrastructura adecvată pentru persoanele cu dizabilități, ceea ce a condus la un tratament inuman și degradant.

Maltratarea deținuților de către poliție a rămas o problemă majoră în Transnistria. Condițiile de detenție din regiune nu s-au îmbunătățit. Raportul ombudsmanului transnistrean a remarcat o scădere a numărului plângerilor primite de la deținuți în 2016 față de 2015, deși nu au existat rapoarte independente care să confirme această constatare.

Administrare: Procedurile interne de investigare în sistemul penitenciar au rămas slabe, iar deținuții au continuat să aibă acces limitat la mecanismele de reclamații. În timp ce deținuții au avut, în general, dreptul de a depune plângeri la autoritățile judiciare, unii deținuți au raportat acte de cenzură și pedepse aplicate de personalul închisorii sau de către alți deținuți, înainte sau după depunerea plângerilor.

Deținuții aflați în perioada inițială a executării pedepsei și cei care executau pedepse pe viață nu au avut dreptul la întrevederi de lungă durată. Deținuții și rudele lor au raportat un procedeu împovăraător de obținere a aprobărilor pentru întrevederi, care de multe ori a împiedicat efectuarea acestor întrevederi. Avocații au raportat despre persistența restricțiilor privind accesul la clienții lor din Penitenciarul nr. 13 din cauza barierelor impuse artificial. Autoritățile ar fi izolat aleatoriu deținuți implicați în dosare proeminente de fraude bancare, precum și ar fi limitat accesul familiilor și avocaților la aceste persoane.

Informații demne de încredere privind administrarea închisorilor din regiunea transnistreană nu au fost, în general, disponibile. Autoritățile transnistrene au raportat că aproximativ 3000 de persoane au fost arestate în regiune.

Monitorizarea independentă: Guvernul a permis câteva monitorizări independente a condițiilor de detenție de către observatori locali și internaționali pentru drepturile omului, iar oficialii închisorii, în general, au permis observatorilor să-i intervieveze pe deținuți în privat. Deseori, încercările organizației Amnesty International, ale Avocatului Poporului și ale ONG-urilor pentru drepturile omului de a-i vizita pe deținuții arestați în legătură cu dosarul privind fraudă bancară au eșuat.

Nu au fost raportate cazuri de monitorizare independentă a locurilor de detenție din regiunea transnistreană pe parcursul anului.

d. Arestarea sau detenția arbitrară

Constituția și legea interzic arestarea și detenția arbitrară și prevăd dreptul oricărei persoane de a contesta legalitatea arestării sau detenției sale în instanță, însă uneori autoritățile nu au respectat aceste cerințe.

Potrivit rapoartelor organizației Promo-LEX, poliția a reținut în mod obișnuit persoanele căutate de autoritățile nerecunoscute transnistrene și le-au transferat organelor de drept din Transnistria, fără un proces echitabil. Instanțele naționale hotărâseră anterior că acordul din 1999, prin care s-a stabilit o astfel de cooperare este neconstituțional, cu toate acestea practica a continuat neoficial.

În Transnistria, autoritățile s-ar fi implicat în arestarea și detenția arbitrară a persoanelor cu impunitate. Au existat cazuri în care autoritățile transnistrene au arestat persoane pe baza unor acuzații fabricate, fără proces echitabil.

Rolul poliției și al aparatului de securitate

Poliția națională este instituția de drept principală și este responsabilă de securitatea internă, ordinea publică, circulația rutieră, migrație și paza frontierelor. Poliția este împărțită în cea de urmărire penală și cea de ordine publică și este subordonată Ministerului Afacerilor Interne. Agențiile din cadrul ministerului sunt Inspectoratul General al Poliției, Poliția de Frontieră, Serviciul Protecției Civile, Trupele de Carabinieri și Biroul Migrație și Azil. Ministerul a făcut progrese modeste în punerea în aplicare a reformelor pentru combaterea abuzurilor și corupției.

Legea din 2016 a reformat structura Procuraturii Generale și reglementează activitatea a două procuraturi specializate: Procuratura Anticorupție și Procuratura privind Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (de exemplu, terorism și tortura). În conformitate cu noua lege, Parlamentul a modificat procesul de numire a Procurorului General: Consiliul Superior al Procurorilor nominalizează candidații la funcția de Procuror General, iar Președintele numește unul dintre candidați pentru un mandat de șapte ani. Anterior, autoritatea privind această numire o avea Parlamentul.

Guvernarea nu a făcut nici un progres în tragerea la răspundere a oficialilor răspunzători de reprimarea de către forțele de securitate a demonstrațiilor post-electorale din 2009, soldată cu 3 decese. În aprilie, Procuratura Generală a prezentat statistici cu privire la cazurile legate de revoltele din 2009. Procurorii au deschis 71 de dosare penale, inclusiv 42 pentru învinuiri de tortură, 19 pentru abuz de putere și 10 pentru alte infracțiuni. Procuratura Generală a finalizat și trimis în judecată 28 de dosare împotriva a 47 de ofițeri de poliție. Conform situației din iulie, judecătorii au emis sentințe finale în 19 cazuri împotriva a 30 de angajați din organele de drept. Instanțele au achitat 14 ofițeri de poliție, au emis 2 amenzi administrative, 10 sentințe cu suspendare și 2 sentințe de închisoare împotriva a 3 ofițeri de poliție. 11 dosare penale împotriva a 20 de angajați ai organelor de drept erau încă pe rolul instanțelor.

Procedurile de arestare și tratamentul preveniților

Legea permite judecătorilor să emită mandate de arestare pe baza probelor primite de la procurori. Autoritățile trebuie să îi informeze cu promptitudine persoanele reținute despre motivele reținerii și să descrie învinuirile aduse împotriva lor. Bănuții pot fi reținuți fără a fi puși sub învinuire timp de 72 ore. În studiul din 2016-17 privind garanțiile procedurale în faza ce precede procesul, Amnesty International a constatat încălcări grave ale normelor procedurale la arestare și în timpul detenției preventive. Potrivit studiului, în cele mai multe cazuri, autoritățile au chemat persoane la secția de poliție fără citație sau le-au luat în custodia poliției fără să le informeze de

învinuirile aduse împotriva lor. În multe cazuri, autoritățile au forțat sau au intimidat persoanele reținute, obligându-le să furnizeze mărturii fără prezența avocatului. În unele cazuri, interogatoriul la poliție a depășit numărul legal de 3 ore. Alte încălcări au inclus modificarea intenționată a protocoalelor, reținerea de către poliție cu depășirea limitelor legale de timp, precum și negarea dreptului la un avocat sau a dreptului de a comunica cu rudele.

Odată învinuit, un deținut poate fi eliberat în așteptarea procesului. Legea prevede eliberarea pe cauțiune, dar autoritățile, în general, nu au folosit-o din cauza lipsei de mecanisme practice de implementare. În loc de privarea preventivă de libertate, instanțele mai pot aplica controlul judiciar sub formă de arest la domiciliu sau restricții de călătorie. Legea prevede anumite garanții împotriva folosirii arbitrare a detenției preventive și impune aplicarea măsurilor alternative pe cât posibil.

Prevenții au dreptul la un avocat al apărării, dar uneori autoritățile au limitat acest drept. În unele cazuri, autoritățile nu au permis accesul la un avocat decât după 24 de ore de la reținere. Autoritățile au cerut baroului local să ofere reprezentare inculpaților săraci, însă deseori rambursările din partea statului pentru onorariul avocaților au fost efectuate cu întârziere. Adesea inculpații săraci nu au beneficiat de asistență juridică adecvată.

Detenția preventivă: Legea permite detenția preventivă până la 30 de zile. Instanțele pot prelungi detenția preventivă la demersul procurorilor, prezentată la sfârșitul fiecărei perioade de 30 de zile, pentru cel mult 12 luni, în funcție de gravitatea învinuirilor. Detenția preventivă cu durată de mai multe luni a fost o situație frecventă. În 2016, Curtea Constituțională a decis că organele de drept nu pot reține cetățenii în arest preventiv mai mult de 30 de zile în baza unui mandat sau mai mult de 12 luni cumulativ. De asemenea, Curtea a decis ilegalitatea hotărârilor judecătorești care impuneau arest preventiv de 90 de zile consecutive.

Posibilitatea preveniului de a contesta legalitatea detenției în fața instanței: Legea prevede că persoanele arestate sau deținute au dreptul să conteste în instanță temeiul juridic sau caracterul arbitrar al detenției lor și să obțină eliberarea rapidă și compensare în cazul în care se constată că au fost deținute în mod ilegal. Autoritățile nu au reușit uneori să respecte aceste prevederi.

e. Refuzul unui proces public echitabil

Deși legea prevede un sistem judiciar independent, cazurile în care oficialii guvernamentali nu respectă independența justiției rămân o problemă. Presiunea

oficială asupra judecătorilor și corupția în sectorul justiției au continuat să fie probleme serioase. Au existat rapoarte credibile, potrivit cărora procurorii și judecătorii locali au solicitat mită în schimbul reducerii capetelor de acuzare sau a sentințelor. Uneori, judecătorii nu au reușit să distribuie aleatoriu dosarele sau să folosească aparate de înregistrare în sala de judecată, conform prevederilor legii. Totuși, foarte puține săli de judecată au utilizat, în realitate, astfel de echipamente.

Justiția selectivă a fost o problemă în creștere. Potrivit raportului de țară Amnesty International din 2016-17, cauza împotriva așa-numitului „grup Petrenco” (vezi mai jos „Deținuții și preveniții politici”) și o serie de alte dosare penale au generat îngrijorarea cu privire la influența politică asupra sectorului justiției. Procesul de judecată din 2016 cu ușile închise al fostului Prim-ministru Vlad Filat, condamnat la nouă ani de închisoare pentru corupție pasivă și trafic de influență în legătură cu fraudă bancară din 2014, a ridicat semne de întrebare în privința imparțialității procuraturii și a sistemului judiciar. Avocații lui Filat au susținut că au existat o serie de încălcări procedurale în timpul procesului.

Potrivit studiului din 2016 „Percepții privind drepturile omului în Moldova” (*Perceptions on Human Rights in Moldova*), realizat de ONU împreună cu biroul Avocatului Poporului și Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, 68% dintre respondenți din publicul larg au susținut că dreptul la un proces echitabil s-a asigurat într-o mică măsură sau deloc. Mulți dintre respondenți au susținut, de asemenea, că justiția a fost selectivă și afectată de corupție.

În timpul anului, publicul și presa nu au avut acces la ședințele de judecată în câteva dosare de rezonanță: cel cu implicarea unui fost Prim-ministru, a unor foști și actuali oficiali guvernamentali și din administrația publică locală, precum și a unor oficiali bancari. Avocații s-au plâns de încălcarea drepturilor inculpaților la un proces public echitabil. În septembrie, în cuvântul său de deschidere a celei de-a 36-a sesiuni a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, Comisarul ONU pentru Drepturile Omului, Zeid Ra'ad Al Hussein, și-a exprimat îngrijorarea privind persecuția și hărțuirea avocaților ce reprezintă lideri ai opoziției, a apărătorilor drepturilor omului și a jurnaliștilor. Potrivit Comisarului, represaliile împotriva ONG-urilor, revocarea unui judecător și arestarea funcționarilor publici pe acuzații presupus fabricate, de asemenea, au provocat îngrijorări.

Inspectorii-judecători răspund de aplicarea codului de etică al judecătorului și de investigarea cazurilor de abateri judiciare sau de încălcări etice. Ei raportează Consiliului Superior al Magistraturii. În 2016, comisia disciplinară a Consiliului a

inițiat 86 de acțiuni disciplinare și a aplicat 13 sancțiuni, dintre care 6 muștrări și 7 avertismente. În pofida unei creșteri semnificative a acțiunilor disciplinare ca urmare a reformei comisiei disciplinare a Consiliului, cele mai multe încălcări invocate au fost respinse.

Limitările privind accesul la informații pe portalul unic al instanțelor naționale de judecată, elaborat de către Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești din cadrul Ministerului Justiției pentru o bună parte a anului au cauzat nemulțumiri în rândul reprezentanților presei și ONG-urilor. Societatea civilă și jurnaliștii s-au plâns că, dată fiind lipsa opțiunii de căutare, nu au putut găsi numele persoanelor implicate în dosare de judecată și nici nu au putut determina cine a judecat sau efectuat urmărirea penală într-un anumit dosar.

În iulie, judecătoarea Curții de Apel Domnica Manole a fost eliberată din funcție printr-un decret prezidențial, în urma unei decizii a Consiliului Superior al Magistraturii, care a declarat-o incompatibilă cu funcția de judecător în baza unui aviz al Serviciului de Informații și Securitate (SIS). Experții juridici au afirmat că eliberarea unui judecător în baza avizului SIS a fost ilegală și transmite un semnal judecătorilor că, dacă s-ar opune autorităților, ar putea fi eliminați din sistemul judecătoresc. La 5 decembrie, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională demiterea unui judecător în baza avizului SIS, însă, până la sfârșitul anului, Curtea Supremă de Justiție nu o repuse încă pe Manole în funcție. În 2016, Manole a fost pusă sub urmărire penală, acuzată de emiterea unei hotărâri ilegale. Ea a anulat decizia Comisiei Electorale Centrale de a bloca organizarea unui referendum pentru a modifica Constituția. Experții juridici au criticat dosarul împotriva ei, deoarece acesta a fost bazat doar pe o decizie, anulată mai târziu de o instanță superioară, și nu pe dovezi directe de corupție. Curtea Supremă de Justiție a respins apelul făcut de Manole și a permis continuarea urmăririi penale împotriva ei.

Procedurile de judecată

Deși legea prevede prezumția de nevinovăție a inculpaților în cauze penale, autoritățile nu au respectat întotdeauna această prezumție. Uneori, remarcile judecătorilor au pus în pericol prezumția de nevinovăție.

Inculpații au dreptul de a fi informați cu promptitudine și în detaliu cu privire la învinuirile aduse împotriva lor și de a avea parte de un proces echitabil și public, fără tergiversări nejustificate. Procurorii prezintă cauzele în fața unui judecător sau complet de judecată. Inculpații au dreptul la avocat, au dreptul să participe la proces, să confrunte martorii și să prezinte dovezi. Legea impune autoritățile să asigure

avocat inculpaților nevoiași. Practica des întâlnită de numire a avocaților temporari, fără a li se permite să se pregătească în mod corespunzător, a subminat dreptul la asistență juridică.

Legea prevede standarde ridicate pentru avocații ce prestează servicii gratuite de asistență juridică și pentru accesul inculpaților la avocați. Cu toate acestea, instituțiile de drept nu au aplicat întotdeauna aceste prevederi. În cele mai multe cazuri, avocații ce oferă asistență juridică gratuită au fost slab pregătiți și nemotivați să lucreze la dosare. Inculpații pot solicita amânarea ședinței dacă avocații au nevoie de timp suplimentar pentru pregătire. Traducerea este asigurată la cerere, și a fost, în general, disponibilă. Ședințele de judecată pot fi amânate dacă este nevoie de mai mult timp pentru a găsi traducători pentru anumite limbi mai puțin întrebuițate. Inculpații pot refuza furnizare de dovezi împotriva lor, cu excepția cazului în care se declară vinovați și recunoașterea vinovăției este examinată și aprobată de judecător.

Legea prevede dreptul de recurs la o instanță superioară celei care a pronunțat condamnarea, pe chestiuni de fapt și de drept.

Au existat informații credibile că în Transnistria, autoritățile au ignorat procedurile de judecată și au privat inculpații de dreptul la un proces echitabil.

Deținuții și preveniții politici

La 28 iunie, judecătoria Rîșcani i-a găsit pe Grigore Petrenco, liderul partidului de opoziție „Casa Noastră – Moldova”, și alți cinci activiști vinovați de organizarea și conducerea tulburărilor în masă însoțite de violență. Instanța i-a amendat pe inculpați și le-a dat pedepse cu suspendare de la 3 la 4 ani și jumătate. Inculpații au susținut că hotărârea a fost ilegală și motivată politic, deoarece instanța de judecată a calificat participarea la protestele antiguvernamentale pașnice din 2015 drept tulburări în masă. Grupul a contestat decizia la Curtea de Apel; și la finele anului erau sub controlul judiciar. Amnesty International Moldova a afirmat că hotărârea judecătorească a fost părtinitoare, a încălcat dreptul la un proces echitabil, libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere.

Procedurile judiciare civile și măsuri de remediere

Legea permite cetățenilor să ceară, în instanțele civile, despăgubiri pentru încălcarea drepturilor omului. Conform Constituției, Guvernul poartă răspundere atunci când autoritățile încalcă drepturile unei persoane prin mijloace administrative, când nu răspund în timp util la o cerere sau comit erori în timpul urmăririi penale. Hotărârile

judecătorești emise în astfel de cazuri au de multe ori o valoare redusă și nu sunt executate. După epuizarea tuturor căilor de atac naționale, persoanele fizice pot face recurs la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazuri de pretinse încălcări a drepturilor omului comise de către autorități, drepturi prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cetățenii care au epuizat toate căile de atac disponibile pe plan național pot, de asemenea, să prezinte o comunicare scrisă Comitetului ONU pentru Drepturile Omului.

Deși autoritățile au declarat o politică de toleranță zero față de tortură, victimele torturii nu au avut întotdeauna acces la remedii judiciare civile efective, în special în cazurile care implică maltratarea în instituțiile penale.

O lege cu privire la mediere stabilește un mecanism alternativ de soluționare voluntară a cazurilor civile și penale și stabilește reguli pentru mediatori profesioniști, cu toate acestea în țară a lipsit un mecanism de punere în aplicare.

Conform situației de la începutul anului, au existat 1283 de cazuri împotriva țării pe rol la CEDO. În 2016, Curtea a pronunțat 23 de hotărâri împotriva statului și a impus Guvernului să plătească prejudiciu în valoare de peste 187407 euro (225000 de dolari). În general, Guvernul a respectat cu promptitudine hotărârile CEDO. Numărul plângerilor depuse la CEDO a scăzut în comparație cu anii precedenți.

Restituirea proprietății

Țara a aprobat Declarația de la Terezin din 2009 precum și Ghidurile și Bunele Practici din 2010. Deși legea prevede restituirea proprietăților confiscate în timpul regimurilor succesive, fascist și cel sovietic, persoanelor supuse represiunilor politice sau exilate, legea nu se aplică asupra bunurilor confiscate de la grupuri minoritare. Guvernul nu a adoptat nici o lege privind restituirea bunurilor comunale.

În septembrie, Curtea Supremă de Justiție a hotărât în favoarea comunității evreiești, respingerea unui recurs al Agenției Proprietății Publice și menținerea unei hotărâri a Curții de Apel prin care a fost respinsă cererea Agenției cu privire la ruinele sinagogii și ieșivei „Maghen David” din strada Rabbi Țirilson, ambele procurate de către comunitatea evreiască în 2010.

f. Imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața privată, familie, domiciliu sau în corespondență

Constituția interzice imixtiunile arbitrare în viața privată, familie, domiciliu sau corespondență, cu excepția cazurilor când acest lucru este necesar pentru asigurarea

securității statului, bunăstării economice sau ordinii publice, sau pentru prevenirea de infracțiuni. Nu au fost rapoarte cazuri în care autoritățile nu ar fi respectat aceste interdicții.

Secțiunea 2. Respectarea libertăților civile, incluzând:

a. Libertatea de exprimare și libertatea presei

Deși legea prevede libertatea de exprimare, inclusiv pentru presă, autoritățile nu au respectat întotdeauna acest drept. Raportul organizației Freedom House privind libertatea presei, publicat în cursul anului, a plasat țara în categoria statelor „parțial libere” în acest sens.

Presiunea exercitată asupra presei independente a continuat pe parcursul anului, iar un număr de ziașiști de investigație au raportat intimidări și hârțuire după publicarea unor articole de investigație despre personalități politice.

Freedom House a calificat gradul de libertate a presei în regiunea transnistreană drept „neliberă”.

Libertatea de exprimare: Conform raportului „Națiuni în tranzit” din 2016 al organizației Freedom House, politizarea stridentă și „oligarhizarea” presei au rămas problemele-cheie pentru țară. Interesele politice din Parlament au influențat numirea membrilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA).

În raportul său privind libertatea de exprimare în regiunea transnistreană în 2016, Promo-LeEX a susținut că dreptul la libera exprimare a rămas unul dintre cele mai frecvent încălcate drepturi în regiune. Decretul din 2016 privind combaterea terorismului a limitat libertatea de exprimare în Transnistria, permițând „KGB-ului” transnistrean, „procurorilor” și „departamentului de telecomunicații” al regiunii să închidă website-urile considerate suspecte, de exemplu, cele care promovează o serie de „teme interzise”, cum ar fi extremismul sau terorismul, sau incită la răsturnarea autorităților. Autoritățile din regiune au restricționat fără explicații forumuri online. Liderul transnistrean le-a calificat drept „coșuri de gunoi anonime” și a insistat asupra faptului ca toate rețelele sociale să se înregistreze ca instituții de presă, ceea ce ar permite monitorizarea și restricționarea acestora în cazul în care devin prea critice la adresa autorităților.

Libertatea presei și a mass media: Legea interzice editarea și publicarea materialelor care conțin „contestarea și defăimarea statului și a poporului; îndemnul la război sau agresiune, la ură etnică, rasială sau religioasă; [sau] incitarea la discriminare,

separatism teritorial, violență publică”.

Deși presa scrisă a exprimat diverse puncte de vedere și comentarii politice, grupurile de afaceri controlate de oligarhi au controlat majoritatea mass media din țară, distorsionând informația în beneficiul lor, deși cu câteva excepții însemnate. Informațiile despre proprietarii instituțiilor media audiovizuale private, făcute publice în 2015, au confirmat concentrarea ridicată a proprietății asupra mijloacelor de informare în masă. Totodată, autoritățile, partide și personalități politice au deținut sau au subvenționat mai multe ziare care au exprimat clar opinii politice bine definite. Guvernul deține agenția de știri Moldpres, iar administrațiile locale și orășenești au subvenționat aproximativ 23 de ziare și, în general, au influențat relațiile lor. Instituții mass media mari, asociate cu lideri politici sau cu oligarhi, au exercitat presiuni asupra instituțiilor mass media mai mici, aducând multe din ele în pragul închiderii și făcându-i pe unii jurnaliști proeminenți să părăsească instituțiile mass media-cheie după achiziționarea acestora de către oligarhi. Acești oligarhi au supravegheat îndeaproape conținutul și au exercitat controlul editorial asupra relațiilor instituțiilor mass media care sunt în proprietatea lor.

Modificările aduse Codului Audiovizualului în 2016 limitează la 2 numărul de instituții audiovizuale care pot fi în proprietatea unei persoane. Totodată, modificările nu au efect până la expirarea licențelor existente, limitând astfel eficacitatea legii în abordarea problemei monopolurilor asupra mass media. După adoptarea modificărilor, experții în domeniul mass media au declarat că problema esențială nu a fost soluționată, deoarece proprietarii a mai mult de două instituții audiovizuale le-au reînregistrat pe numele persoanelor apropiate.

La 30 martie, Parlamentul a aprobat modificări la Codul Audiovizual pentru a promova conținutul local în orele de maximă audiență, cerând fiecărui post de televiziune să difuzeze zilnic 8 ore de emisiuni locale, dintre care 6 trebuie difuzate în orele de maximă audiență. Unii reprezentanți ai instituțiilor audiovizuale și experți în mass-media și-au exprimat îngrijorarea că modificările ar putea mări concentrarea pieței mass media și ar putea elimina posturile mai mici care nu-și pot permite să producă conținut local. Posturile locale s-au confruntat, de asemenea, cu obstacolul concurenței neloiale pe piețele de publicitate, care a limitat accesul lor la veniturile din publicitate.

În mai, un raport de monitorizare prezentat de Asociația Presei Independente a arătat că posturile rusești retransmise în țară au diseminat propaganda și au prezentat informații distorsionate despre evenimentele regionale și internaționale.

În decembrie, Parlamentul a adoptat modificări la Codul Audiovizualului, permițând doar retransmiterea de știri și programe cu conținut politic, analitic și militar produse în Statele Unite, Canada, statele membre ale UE și statele care au ratificat Convenția Europeană privind Televiziunea Transfrontalieră.

Două organizații au controlat piața mediatică transnistreană: „Agenția Publică pentru Telecomunicații”, care a controlat agențiile și ziarele oficiale de știri, precum și unul dintre cele două posturi de televiziune cele mai populare; și holdingul Sheriff, un conglomerat de afaceri cu o influență considerabilă în „Sovietul Suprem” transnistrean. „Sovietul Suprem” transnistrean a adoptat o lege care restricționează accesul jurnaliștilor la sesiunile plenare ale instituției.

Violența și hărțuirea: În cursul anului, susținătorii societății civile și ai mass-media au exprimat îngrijorarea față de intimidarea și hărțuirea a importanți jurnaliști de investigație.

La începutul lunii ianuarie, o anchetă preliminară a fost inițiată asupra jurnalistei Mariana Rață după ce a publicat un articol despre un fost comisar de poliție în decembrie 2016. Fostul oficial a susținut că jurnalista i-a încălcat dreptul la viața privată prin publicarea datelor cu caracter personal. Rață a fost chemată la Procuratură și interogată. Reprezentanții societății civile au susținut că ancheta a constituit un abuz al legii și un caz clar de represalii, menit să descurajeze alți jurnaliști de la scrierea investigațiilor de amploare. Ulterior, Procuratura Generală a suspendat ancheta.

Cenzura și limitarea conținutului: În multe cazuri, jurnaliștii au practicat autocenzura pentru a evita conflictele cu sponsorii sau proprietarii instituțiilor mass media la care activează. În Transnistria, jurnaliștii au evitat criticarea căii autorităților separatiste spre independență sau „politica externă” dusă de acestea pentru a evita represalii oficiale.

Jurnaliștii și-au exprimat îngrijorarea că legea privind protecția datelor cu caracter personal a limitat accesul jurnaliștilor la informații.

ONG-urile din domeniul presei au criticat restricțiile de acces care au împiedicat relatarea deplină despre evenimentele publice. În iulie, ONG-urile s-au plâns că fotoreporterului Constantin Grigoriță nu i s-a permis accesul la o conferință de presă a Președintelui Igor Dodon, deși reporterul a îndeplinit toate cerințele administrației prezidențiale de acreditare și s-a înregistrat în prealabil pentru eveniment. La 13 noiembrie, instanța a decis că Președinția trebuie să ofere o justificare oficială a

acțiunilor sale. La 13 decembrie, Freedom House a criticat Președinția pentru că l-a împiedicat pe Grigoriță să participe la o serie de evenimente publice, în pofida faptului că hotărârile judecătorești au confirmat dreptul de acces la informații publice.

În 2015, CCA a interzis retransmisia canalului rusesc „Rusia 24” pe teritoriul țării, după ce raportul său de monitorizare a concluzionat că „Rusia 24” a încălcat legea prin dezinformarea și manipularea opiniei publice cu privire la evenimentele din Ucraina. Autoritățile au sancționat și câteva alte canale – „Prime”, „TV7”, „RTR Moldova” și „Ren TV Moldova” – pentru retransmiterea programelor de știri și analiză din Rusia, care au fost descrise ca manipulatorii și propagandistice. Interzicerea canalului „Rusia 24” a venit după o suspendare pentru 6 luni a canalului în 2014, pentru același motiv.

ONG-urile din domeniul presei și CCA au susținut că multe posturi importante de televiziune au arătat partizanat pronunțat în favoarea unor anumiți candidați în timpul campaniei pentru alegerile prezidențiale din 2016. CCA a sancționat mai multe posturi de televiziune, care, potrivit CCA, au încălcat legislația audiovizualului și normele etice în timpul campaniei. 4 canale – „Publika TV”, „Focus TV”, „NTV Moldova” și „Jurnal TV” – au pierdut dreptul de a difuza publicitate timp de 72 de ore. Altor 2 canale – „Prime TV” și „Ren TV Moldova” – li s-au aplicat amenzi maxime de 5400 lei (270 de dolari).

Legile cu privire la calomnie/defăimare: Unele ziare au practicat autocenzura și au evitat problemele controversate din cauza temerilor că funcționarii guvernamentali și alte persoane publice ar putea folosi legislația privind defăimare pentru a se răzbuna pentru reportaje critice.

Libertatea pe internet

Guvernarea nu a restricționat sau perturbat accesul la internet și nu a cenzurat conținutul online; nu au existat rapoarte credibile că autoritățile ar fi monitorizat comunicarea privată online fără aprobarea legală corespunzătoare.

Potrivit statisticilor publicate de Agenția Moldovei pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, numărul de conturi de utilizatori de internet mobil a ajuns la 4,43 milioane. Numărul utilizatorilor activi de internet a fost de 1,7 milioane.

În 2015, „președintele” transnistrean Șevciuk a emis un decret privind combaterea

extremismului, care a împuternicit „KGB-ul” transnistrean să ceară „procuraturii” să blocheze conținutul pe internet. O astfel de decizie ar fi luată de autorități în urma unei verificări efectuate de o comisie creată de „KGB”.

Libertatea academică și evenimentele culturale

Nu au existat restricții guvernamentale privind libertatea academică sau a evenimentelor culturale.

b. Libertatea de întrunire pașnică și de asociere

Guvernarea a impus anumite limite asupra libertăților de exprimare și asociere pașnică.

Libertatea de întrunire pașnică

Legea prevede libertatea de întrunire, și guvernarea a respectat, în general, acest drept, cu unele excepții.

La 15 mai, în urma votului pentru modificarea sistemului electoral, partidele extraparlamentare și ONG-urile de opoziție au organizat un protest. Organizatorii protestului au susținut că autoritățile „au luat măsuri ilegale și disproporționate pentru a împiedica sosirea protestatarilor la Chișinău, în special din zonele rurale”. Liderii opoziției au afirmat că instituțiile de drept au intimidat activiștii locali înainte de protest și au instalat mai multe obstacole pe drumuri spre Chișinău în ziua protestului. Mass-media a relatat că mai mulți șoferi care transportau protestatari au fost opriți de poliție sau regulatorul în domeniul transporturilor și sancționați pentru „nereguli neobișnuite”. Într-un apel trimis misiunilor diplomatice, mai multe ONG-uri au susținut că autoritățile au încălcat dreptul la liberă mișcare și dreptul la întrunire pașnică.

Libertatea de asociere

Constituția prevede libertatea de asociere și stipulează că cetățenii sunt liberi să formeze partide și alte organizații sociale și politice, și guvernarea a respectat, în general, acest drept. Legea interzice organizațiile care „militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale” a țării.

În cursul anului, oficialii guvernamentali și membrii majorității parlamentare au

denigrat tot mai mult rolul societății civile din țară, caracterizând ONG-urile care critica acțiunile guvernamentale drept „actori politici” care necesită o reglementare mai aspră.

În Transnistria, autoritățile au limitat sever libertatea de asociere. Autoritățile separatiste au acordat dreptul legal de asociere numai persoanelor recunoscute ca cetățeni ai Transnistriei. Toate activitățile neguvernamentale trebuie să fie coordonate cu autoritățile regiunii; grupurile care nu s-au supus s-au confruntat cu hărțuiri, inclusiv vizite din partea reprezentanților structurilor de securitate. Autoritățile au interzis cu strictețe organizațiile care favorizează reintegrarea cu restul Moldovei.

ONG-ul pentru drepturile omului Promo-LEX, care și-a suspendat activitățile în regiunea transnistreană în 2015 ca urmare a notificării cu privire la un dosar penal deschis împotriva organizației, nu și-a reînnoit încercările de a intra în regiune.

c. Libertatea religioasă

Vezi: Departamentul de Stat, *International Religious Freedom Report* (Raportul internațional pentru libertatea religioasă), la <http://www.state.gov/religiousfreedomreport/>

d. Libertatea de mișcare

Legea prevede libertatea de mișcare în interiorul țării, de călătorie în străinătate, de emigrare și repatriere. Guvernarea a respectat, în general, aceste drepturi.

Autoritățile au cooperat cu Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) și cu alte organizații umanitare pentru a asigura protecție și asistență pentru persoanele intern strămutate, refugiați, refugiați reîntorși, solicitanți de azil, apatrizi și alte persoane vizate.

În baza diverselor justificări, autoritățile au refuzat repetat intrarea jurnaliștilor, experților și artiștilor din Rusia, în special atunci când aceștia intenționau să viziteze regiunea transnistreană.

Un decret din ianuarie al liderului transnistrean a adoptat noi mecanisme de reglementare a migrației. Potrivit autorităților transnistrene, noua lege „va optimiza șederea și înregistrarea cetățenilor străini și a apatrizilor în Transnistria și va îmbunătăți procesele migraționale”. Totodată, autoritățile transnistrene au menținut mecanismul de notificare privind călătoriile, necesar pentru toți oficialii moldoveni,

precum și cei străini aflați în vizită. A existat cel puțin un caz, în august, când unui jurnalist moldovean i s-a refuzat accesul în Transnistria.

Emigrarea și repatrierea: Deși cetățenii, în general, pot pleca și reveni în țară în mod liber, au existat unele limitări privind emigrarea. Înainte de a emigra, legea impune persoanelor fizice să-și soluționeze toate obligațiile financiare restante cu alte persoane sau entități juridice. Guvernarea nu a impus cu strictețe această cerință. Legea prevede, de asemenea, că rudele apropiate dependente financiar de un potențial emigrant trebuie să fie de acord înainte ca potențialul emigrant să părăsească țara. Autoritățile nu au asigurat aplicarea acestei legi.

Protecția refugiaților

Accesul la azil: Legea prevede acordarea azilului sau a statutului de refugiat, iar guvernul a stabilit un sistem pentru asigurarea protecției refugiaților. Recunoașterea refugiaților a fost un proces lent și împovăraător. Autoritățile au eliberat refugiaților documente de identitate pe un termen nelimitat; beneficiarii de protecție umanitară au primit documente de identitate valabile pe timp de trei ani; solicitanții de azil au primit documente de identitate temporare. UNHCR a asigurat refugiaților ajutor logistic, locuințe și sprijin financiar. Un centru de cazare temporară, administrat de Biroul de Migrație și Azil și renovat în cursul anului, a fost disponibil pentru solicitanții de azil. Conform situației din decembrie, în țară au fost 151 de refugiați. Pe parcursul anului, au intrat 69 de solicitanți de azil, dintre care majoritatea din Siria, Rusia și Ucraina. Numărul solicitanților de azil a scăzut în cursul anului datorită mecanismelor alternative de relocare adoptate de autoritățile ucrainene.

Protecția temporară: Guvernarea a oferit protecție umanitară persoanelor care nu se încadrează în categoria refugiaților. Conform situației la 1 decembrie, în sistemul național de azil au fost înregistrați 251 de beneficiari de protecție umanitară.

Apatrizii

În țară au fost aproximativ 2700 de persoane apatride, dintre care cei mai mulți au locuit în Transnistria. Cele mai multe persoane apatride au fost de etnie ucraineană, rusă, română și turcă.

Legea acordă cetățenie persoanelor care au locuit înainte de 1940 în regiunile istorice Basarabia, Bucovina de Nord, raionul Herța și pe teritoriul Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, precum și descendenților acestora. Legea include proceduri pentru determinarea statutului de apatrid.

Apatrizii și refugiații pot obține cetățenia prin naturalizare. Legea permite unui apatrid, care a domiciliat în mod legal în țară timp de 8 ani, să solicite cetățenia. Autoritățile au emis apatrizilor care locuiesc temporar în țară permise de ședere pentru o perioadă de până la un an, costul cărora a variat de la aproximativ 500 de lei la 1400 lei (între 25 și 70 de dolari), în funcție de urgența eliberării acestuia. Victimele traficului de persoane au primit permisele de ședere gratuit.

Secțiunea 3. Libertatea de a participa în procesul politic

Legea oferă cetățenilor posibilitatea să aleagă guvernarea în alegeri periodice libere și corecte, prin vot universal, direct, egal, secret și liber exprimat.

Alegerile și participarea politică

Alegerile recente: În 2014, în țară s-au organizat alegeri parlamentare care au îndeplinit majoritatea angajamentelor asumate în cadrul OSCE, Consiliului Europei și altor angajamente internaționale, deși observatorii locali și internaționali și-au exprimat îngrijorarea cu privire la includerea și excluderea anumitor partide politice.

Primele alegeri prezidențiale directe din țară din ultimii 20 de ani au avut loc în octombrie și noiembrie 2016. A fost necesar un al doilea tur de scrutin, întrucât niciun candidat nu a obținut mai mult de 50% din voturi în primul tur. Potrivit observatorilor internaționali, alegerile au fost organizate, în mare parte, într-un mod echitabil și democratic. Cu toate acestea, acoperirea campaniei electorale de către unele agenții mass-media nu a fost imparțială. Observatorii au mai exprimat motive de îngrijorare cu privire la lipsa de transparență în finanțarea campaniei. Un număr nespecificat de cetățeni din străinătate sau din Transnistria nu au putut vota din cauza distribuirii unui număr insuficient de buletine la secțiile lor de votare. O misiune de observare a alegerilor Promo-LEX a raportat mai multe cazuri de transportare organizată a alegătorilor la secțiile de votare, cazuri de fotografiere de către alegători a buletinelor sale de vot după votare, cazuri izolate de sigilare defectuoasă a urnelor de vot, acte de violență împotriva alegătorilor și de intimidare a acestora, un număr crescut de materiale insultătoare vizând candidații, campanii negative intense, precum și implicarea activă a bisericii în campania electorală.

Rezultatele monitorizării mass-media de către Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) au indicat părtinirea politică a principalelor posturi de radioteleviziune care au reflectat campania prezidențială din 2016. ODIHR a declarat că incapacitatea de a pune în aplicare obligația de a asigura acoperirea echitabilă, echilibrată și imparțială a campaniei a compromis concurența

egală între candidați. Candidații nu au avut acces egal la agențiile mass-media controlate de politicieni sau de înlocuitorii lor. Au existat numeroase cazuri de abuz al resurselor administrative de către persoanele cu funcții politice, inclusiv presiuni asupra bugetarilor și a altor alegători în timpul colectării de semnături în favoarea candidaților și a activităților de campanie.

Partidele politice și participarea politică: Partidele de opoziție au raportat intimidarea și hărțuirea membrilor acestora de către autoritățile locale, inclusiv amenințări de pierdere a locurilor de muncă.

În iulie, Parlamentul a adoptat un nou Cod Electoral, care prevede alegerea a 50 de deputați pe liste de partid și a 51 în baza circumscripțiilor uninominale. Societatea civilă și partidele politice din opoziție au criticat procesul de delimitare a circumscripțiilor, ca fiind unul părtinitor față de anumite partide politice, din cauza presupuselor delimitări trucate, lipsei transparenței, subreprezentării diasporei și dubiilor privind independența comisiei responsabile de constituirea circumscripțiilor.

Participarea femeilor și a minorităților: Nu există legi care să limiteze capacitatea femeilor și a membrilor minorităților de a participa la procesul politic, și femeile și minoritățile au participat. Legea prevede că ambele sexe trebuie să fie reprezentate în proporție de cel puțin 40% pe listele de partid pentru alegerile parlamentare și locale.

Noul Cod Electoral prevede un adaos financiar de 10 procente, din bugetul de stat, pentru partidele politice care promovează candidați femei, precum și stabilește o cotă de 40 procente în circumscripțiile uninominale. Legea aplică un coeficient de multiplicare a adaosului financiar acordat partidelor pentru fiecare candidat - femeie ales în circumscripția uninominală. Experții electorali și-au exprimat îngrijorarea că noul Cod Electoral ar putea dilua impactul pozitiv al cerinței din 2016 privind cota de 40% din Legea cu privire la asigurarea egalității.

Legea prevede sancțiuni împotriva partidelor politice pentru promovarea în mod public de mesaje discriminatorii sau stereotipuri, pentru utilizarea unui limbaj discriminatoriu în mass-media, precum și pentru nerespectarea cotelor de gen necesare.

Materialele de informare a alegătorilor, precum și materialele de campanie ale majorității candidaților, au fost disponibile în limba de stat și în rusă. Deși permise, alte limbi minoritare au lipsit practic din activitățile de informare a alegătorilor și de campanie electorală.

Cazuri de stereotipuri de gen și limbaj sexist au fost observate în mass-media în perioada campaniei 2016, în special înainte de turul doi, în care unul dintre candidați a fost bărbat, iar celălalt – femeie.

Secțiunea 4. Corupția și lipsa de transparență în Guvern

Corupția a rămas cea mai gravă problemă a țării. Deși legea prevede sancțiuni penale pentru corupția oficialilor, autoritățile nu au implementat legea în mod eficient, iar oficialii s-au angajat frecvent în practici corupte cu impunitate. Corupția a fost larg răspândită în cadrul sistemului judiciar și în alte structuri ale statului. Guvernarea a făcut unele progrese în investigarea cazurilor de corupție cu implicarea funcționarilor publici și cei din sistemul judiciar, însă aceste acțiuni au fost percepute în mare parte ca justiție selectivă.

În mai, Parlamentul a adoptat Legea integrității, care a stabilit un cadru larg de combatere a corupției prin integrarea măsurilor din diferite acte legislative naționale adoptate în 2016. Legea a lărgit competențele Centrului Național Anticorupție de a verifica averea și a inclus noțiuni precum „integritatea politică”, „integritatea instituțională” și „favoritism”. Autoritatea Națională de Integritate, care era menită să controleze averea, interesele personale și incompatibilitățile oficialilor, a rămas nefuncțională din cauza lacunelor legislative și a întârzierilor în numirea conducerii instituției.

Corupția: Indicele de percepție a corupției pentru 2016 al organizației Transparency International a evaluat țara ca fiind mai coruptă decât în ultimii 4 ani. Deseori autoritățile au evitat sau ignorat legile anticorupție. A existat percepția larg răspândită a corupției în sectorul public, legată de „stat capturat” (situația când interesele private influențează în mod semnificativ procesul de luare a deciziilor într-un stat). Lacunele legislative au împiedicat capacitatea Autorității Naționale de Integritate de a impune dezvăluirea informațiilor financiare și de a verifica activele și interesele financiare ale oficialilor. Întârzierile în finalizarea reformei acestei instituții au compromis lupta împotriva corupției. De asemenea, eșecul guvernării de a lua măsuri prompte împotriva persoanelor responsabile de supravegherea securității sectorului bancar, sau a celor care ar fi avut un rol în furtul unui miliard de dolari din sectorul bancar, a discreditat intenția declarată a guvernării de a lupta împotriva corupției. În pofida existenței unor instrumente anticorupție, aplicarea acestora în cadrul sistemului judiciar a fost deficientă. Promovarea judecătorilor în lipsa meritocrației și justiția selectivă aplicată concurenților politici au compromis independența sistemului judiciar.

Termenul de „stat capturat” a continuat să fie utilizat pe scară largă de către experți locali și internaționali pentru a defini amploarea corupției în țară. Un studiu publicat în cursul anului de Transparency International Moldova a arătat cum un grup restrâns de interese a politizat lupta împotriva corupției pentru a exercita controlul asupra celor trei ramuri ale puterii de stat. Barometrul Global al Corupției din 2016, publicat de Transparency International, a indicat o creștere a percepției influenței extrem de ridicate a celor bogați asupra deciziilor guvernării. Cel mai mult, persoanele fizice au dat mită în sectorul de sănătate, poliție și instituțiile de învățământ. Companiile au dat mită cel mai mult în inspectorate fiscale și instanțele de judecată.

Traseismul politic fără precedent în rândul parlamentarilor a demonstrat amploarea influenței corupției în Parlament și a ”cumpărării de sprijin politic” – mai mult de o treime din deputați nu mai reprezintă acele partide pe listele cărora au fost aleși. Raportul „Națiuni în tranzit” din 2017 a arătat că politicienii locali au schimbat partidele, presupus din cauza banilor sau, posibil, datorită amenințărilor și intimidărilor. De la alegerile locale din 2015, sute de primari și membri ai consiliilor locale și-au părăsit partidele. Oficialii locali s-au plâns că autoritățile centrale au refuzat acordarea resurselor de stat primarilor din opoziție, și că instituțiile de drept au hărțuit oficialii locali de opoziție.

Guvernul a anunțat că, pe parcursul anului 2016, Centrul Național Anticorupție a inițiat 858 de dosare penale de corupție și abuz la locul de muncă. Un total de 187 de dosare ce vizează 235 de persoane au fost trimise în instanțele de judecată, inclusiv dosare împotriva: unui judecător, a 48 angajați ai Ministerului Afacerilor Interne (dintre care 5 din cadrul Poliției de Frontieră), a 5 ofițeri de urmărire penală, a 9 ofițeri de poliție, a 3 ofițeri ai Centrului Național Anticorupție. Din cele 179 de persoane condamnate în 2016, 19 au fost întemnițate și 15 au primit sentințe cu închisoare însoțite de amenzi. Cele mai multe infracțiuni de corupție s-au referit la sectorul public și privat (720 de cazuri), spălarea banilor (32 de cazuri) și altele (106 de cazuri). Centrul a investigat judecători, procurori, șefi de instituții de stat, funcționari din sistemul sănătății, primari, executori judecătorești, ofițeri de poliție, avocați și alți funcționari publici.

În martie, autoritățile l-au arestat pe Ministrul Agriculturii, Eduard Grama în baza acuzațiilor de mită pentru închirierea și vânzarea ilegală de terenuri publice. Dacă va fi găsit vinovat, ar putea primi o sentință de 15 ani de închisoare; la finele anului, dosarul a fost încă pe rol. În aprilie, autoritățile l-au arestat pe Ministrul Transporturilor, Iurie Chirinciuc, acuzat de corupție pasivă și trafic de influență, și, mai târziu, l-au condamnat la un an și patru luni de închisoare cu suspendare, l-au amendat cu 35000 lei (1750 de dolari) și i-au interzis să dețină funcții publice timp

de 5 ani.

Serviciul Protecție Internă și Anticorupție din cadrul Ministerului Afacerilor Interne a înregistrat 24 de cazuri de corupție pasivă și 17 cazuri de corupție activă pe parcursul anului. În majoritatea infracțiunilor de corupție au fost implicați angajați ai Inspectoratului de Poliție (17 cazuri), urmași de cetățenii de rând (16 cazuri), Serviciul pentru Situații Excepționale (5 cazuri), Poliția de Frontieră (1 caz). De asemenea, Serviciul Anticorupție a raportat 24 de cazuri de trafic de influență.

Declararea veniturilor: O serie de legi impun declararea veniturilor de către funcționarii publici, inclusiv demnitarii publici, judecători, procurori și persoane cu funcții de conducere. Autoritatea Națională de Integritate, o instituție independentă responsabilă de auditul declarațiilor de venit și monitorizarea conflictelor de interes ale funcționarilor publici, are competența de a aplica sancțiuni. Legea prevede demiterea și interzicerea deținerii de funcții publice pentru funcționarii care nu-și declară averea, precum și instituționalizarea unui inspector de integritate cu puterea de a solicita confiscarea activelor obținute ilegal. Legea îi obligă pe conducătorii întreprinderilor de stat și pe consilierii locali să prezinte declarații de venit, precum și prevede un sistem online de declarare a averii și a intereselor personale. Prin lege, funcționarii trebuie să prezinte în mod public declarații de venit în termen de 30 de zile de la numirea lor în funcție, precum și înainte de 31 martie a fiecărui an, pe durata mandatului lor în funcție. Guvernarea a aplicat în mod inconsecvent această cerință.

Autoritatea Națională de Integritate nu a investigat declarațiile de avere, deoarece a rămas nefuncțională, în lipsa conducerii de nivel superior până în decembrie și a neangajării necesarului de inspectori de integritate până la finele anului.

Secțiunea 5. Atitudinea Guvernului față de investigațiile internaționale și neguvernamentale privind presupuse încălcări ale drepturile omului

Diverse grupuri naționale și internaționale pentru drepturile omului au activat, în general, fără restricții din partea autorităților, cercetând și publicându-și concluziile privind dosarele legate de drepturile omului. Oficialii guvernamentali au fost într-o oarecare măsură cooperanți și receptivi la opiniile acestora.

Potrivit experților naționali și internaționali, autoritățile din regiunea transnistreană au continuat să monitorizeze și să îngreuească activitatea ONG-urilor pentru drepturile omului. Au existat rapoarte credibile că niciun ONG pentru drepturile omului din regiune nu a cercetat încălcări grave ale drepturilor omului din cauza fricii de represalii și hărțuirii din partea autorităților.

Instituțiile guvernamentale pentru drepturile omului: Avocatul Poporului pentru drepturile omului a fost pe deplin operațional. În aprilie, Parlamentul a adoptat o nouă prevedere constituțională privind rolul și competențele Avocatului Poporului. Acest amendament asigură independența Avocatului Poporului față de influența politică și acordarea acestuia/acesteia unui mandat de șapte ani, care nu poate fi reînnoit. Avocatul Poporului poate fi rechemat doar printr-un vot de două treimi a Parlamentului, nu poate să se implice în politică sau să fie membru al partidului, și nu poartă responsabilitate juridică pentru opiniile exprimate pe durata mandatului. Încercările de a influența activitatea Avocatului Poporului și refuzul intenționat de a răspunde apelurilor și a lua în calcul recomandările ale acestuia/acesteia sunt pasibile de pedeapsă legală. Avocatul Poporului examinează plângerile cu privire la încălcarea drepturilor omului, face recomandări Parlamentului și altor instituții de stat privind drepturile omului, acționează ca mediator, prezintă inițiative legislative în Parlament, trimite acte legislative la Curtea Constituțională pentru reexaminare, precum și trimite în instanță dosarele ce vizează drepturile omului. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului asigură protecția drepturilor copilului fără a necesita acordul părinților sau al tutorilor legali și are autoritatea de a iniția acțiuni în justiție.

De asemenea, Parlamentul a avut o comisie permanentă specială pentru drepturile omului și relații interetnice.

Secțiunea 6. Discriminarea, abuzurile sociale și traficul de persoane

Femeile

Violul și violența în familie: Legea criminalizează violul sau agresiunea sexuală forțată și stabilește sancțiuni pentru astfel de infracțiuni, variind de la 3 ani de închisoare până la închisoare pe viață. Legea criminalizează și violul conjugal.

Violul a rămas o problemă și nu au existat activități specifice din partea statului de prevenire a violului. În primele 3 luni ale perioadei de raportare, Inspectoratul General al Poliției a înregistrat 58 de cazuri de viol.

Raportul „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova” din 2015, elaborat de Centrul de Drept al Femeilor și Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis” a constatat că aproximativ 20% dintre bărbații din țară au întreținut relații sexuale cu o femeie fără consimțământul acesteia. Aproape 25% au întreținut relații sexuale cu o femeie care nu și-a putut exprima consimțământul din cauza stării avansate de ebrietate, iar 18% au admis că au comis viol conjugal. Aproximativ 5% au admis că

au participat într-un viol în grup.

Un studiu lansat în martie de către ONG-ul internațional La Strada a remarcat că sistemul juridic din țară nu a oferit un remediu eficient victimelor abuzului sexual. Conform studiului, în multe cazuri, violul a fost recalificat drept „raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”, reducându-se astfel pedeapsa potențială, iar declarațiile victimelor privind lipsa consimțământului nu au fost luate în considerație. În fiecare al treilea caz, funcționarii responsabili de aplicarea legii au inițiat investigații penale pentru infracțiuni mai puțin grave decât cele raportate de victime. În 90% din cazuri, victimele nu au fost prezente la audierile preliminare sau la prima ședință de examinare a dosarului în instanța de judecată. Victimele au fost adesea nevoite să confrunte atacatorul în instanță. Violența sexuală a fost cea mai puțin recunoscută și raportată formă de violență. Poliția s-ar fi folosit de tehnici de investigație insuficiente și deseori a acționat ineficient în cazurile de viol, descurajând și mai mult cooperarea victimei. ONG-urile au raportat că instituțiile de drept au folosit medierea ca modalitate de a clasa dosarele de viol, inclusiv prin forțarea victimei să se căsătorească cu violatorul ei, pentru a se asigura că acesta scapă de urmărirea penală. Majoritatea victimelor au raportat întârzieri extrem de lungi în cazurile lor, ca urmare a duratei extinse a procedurii de colectare a dovezilor și a urmăririi penale, în timp ce impunerea numeroaselor audieri și confruntări cu violatorii, au agravat traumele suferite de victime.

Legea definește violența în familie ca pe o infracțiune penală, prevede pedepsirea făptașilor, definește mecanismele de obținere a ordonanțelor de restricție împotriva persoanelor abuzive și extinde protecția asupra persoanelor necăsătorite și copiilor acestora. Pedeapsa maximă pentru infracțiunile de violență în familie este de 15 ani de închisoare. Până în luna septembrie, poliția a deschis 1583 de dosare penale care au vizat cazuri de violență în familie. În perioada martie-decembrie, instanțele de judecată au emis 799 ordonanțe de restricție. La situația din luna septembrie, registrul poliției includea 3859 de agresori în familie, dintre care 3678 au fost bărbați, iar 181 – femei.

Legea permite ca agresorul să fie evacuat din locuința împărțită cu victima, indiferent cine este proprietarul. Potrivit amendamentelor la Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, intrate în vigoare în martie, funcționarii responsabili de aplicare a legii, la solicitarea victimelor violenței în familie, pot implementa de urgență ordonanța de restricție. ONG-urile au raportat cazuri când autoritățile au emis ordonanțe de protecție contradictorii, oferind atât agresorului, cât și victimei protecția împotriva celuilalt și generând confuzie în instanțele de judecată. Legea stipulează cooperarea între autorități și organizațiile societății civile, instituie protecția

victimelor ca principiu al drepturilor omului și permite terților să depună plângeri în numele victimelor. ONG-ul La Strada, de exemplu, a instituit o linie telefonică directă pentru raportarea cazurilor de violență în familie, a oferit victimelor asistență psihologică și juridică, precum și opțiuni de asistență ulterioară. Totuși, pentru unele persoane, accesul la această asistență a rămas dificil.

S-au înregistrat progrese în consolidarea capacităților instituționale de a proteja femeile și copiii împotriva violenței în familie. Ministerul Afacerilor Interne a continuat instruirea ofițerilor de poliție care gestionează cazurile de violență în familie. Potrivit diferitelor ONG-uri și UNICEF, eficiența ordonanțelor de protecție a depins de atitudinea autorităților. Rapoartele au indicat în continuare asupra faptului că ofițerii de poliție nu și-au exercitat întocmai atribuțiile de serviciu privind asigurarea protecției victimelor, sau executarea corespunzătoare a ordonanțelor de protecție. Situația s-a îmbunătățit ușor, autoritățile emițând un număr sporit de ordonanțe de protecție în termen de 24 de ore, conform prevederilor legii. ONG-urile și-au exprimat îngrijorarea că autoritățile au fost insuficient de proactive în combaterea indiferenței poliției, procurorilor și asistenților sociali față de violența în familie. Potrivit relatărilor, au existat cazuri în care autoritățile au emis ordonanțe de protecție la o lună după presupusa maltratare. ONG-urile la fel au susținut că autoritățile s-au bazat excesiv pe acestea pentru a face publice căile de atac disponibile și pentru a asista victimele în solicitarea de protecție.

Legea nu prevede sancțiuni penale pentru abuzul soldat cu „vătămare corporală ne semnificativă” (de exemplu, pălmuirea, trasul de păr, împingerea) care nu lasă urme sau care nu duce la absența de la locul de muncă. Conform legii, abuzul soldat cu o vătămare „ne semnificativă” este sancționat administrativ.

Pe parcursul anului, Centrul de Drept al Femeilor a instruit mai mult de 200 de judecători, anchetatori și procurori în materia prevenirii și combaterii violenței în familie. Potrivit ONG-urilor, după eliberarea din detenție, agresorii, de regulă, au revenit la casele lor și au continuat să maltrateze.

Hărțuirea sexuală: Hărțuirea sexuală a rămas o problemă răspândită. Legea prevede sancțiuni penale pentru hărțuire sexuală, care variază de la amendă până la maxim trei ani de închisoare. Legea interzice avansurile sexuale care afectează demnitatea unei persoane sau creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă sau umilitoare la locul de muncă sau în instituția de învățământ. Potrivit ONG-urilor, instituțiile de aplicare a legii și-au îmbunătățit constant procedurile de gestionarea a cazurilor de hărțuire sexuală, abordând cazuri de hărțuire a studenților de către profesori universitari și unele cazuri de hărțuire la locul de muncă.

Constrângerea în controlul populației: Femeile au fost adesea supuse avorturilor și contracepției forțate. Instituțiile de psihiatrie și de asistență socială au înregistrat cazuri izolate de avorturi forțate și de contracepție forțată. Estimările privind mortalitatea maternă și prevalența contraceptivelor sunt disponibile la www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/.

Discriminarea: Femeile și bărbații se bucură de același statut juridic în legislația de familie, muncă, proprietate, naționalitate și moștenire, precum și în sistemul judiciar. Legea prevede remunerarea egală pentru muncă egală, ceea ce autoritățile, în general, au respectat. Legea impune ca femeile să ocupe cel puțin 40% de posturi de decizie în guvern și în funcțiile politice; interzice publicitatea care promovează mesaje sau stereotipuri discriminatorii; interzice limbajul și imaginile sexiste și discriminatorii în mass-media și publicitate; specifică responsabilitățile angajatorilor în asigurarea unui loc de muncă fără discriminare și hărțuire sexuală; și introduce concediul paternal plătit de stat, cu o durată de 2 săptămâni.

În martie, Guvernul a aprobat *Strategia privind asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021* pentru promovarea unei abordări cuprinzătoare a egalității de gen; îmbunătățirea mecanismelor instituționale de asigurare a egalității de gen; combaterea stereotipurilor și promovarea comunicării nonviolente; promovarea egalității de gen în sectoarele securității și apărării; și asigurarea planificării bugetare din perspectiva dimensiunii de gen.

Raportul Național de Dezvoltare Umană pentru anii 2015/2016 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), publicat în iunie, a constatat că, deși femeile reprezintă o jumătate din forța de muncă a țării, ele erau în cea mai mare parte angajate în locuri de muncă prost plătite. În medie, femeile au câștigat cu 12% mai puțin decât bărbații.

Copiii

Înregistrarea nașterii: Persoanele pot dobândi cetățenia prin naștere în țară, prin părinți cetățeni sau prin adopție de către cetățeni. Înregistrarea nașterii este gratuită pentru toți cetățenii. Lipsa certificatelor de naștere pentru un număr de copii, în special în zonele rurale și în familiile de romi, a rămas o problemă. Observatorii au estimat că peste 1000 de copii nu au avut acte de identitate.

Educația: Învățământul primar a fost gratuit și obligatoriu până în clasa a 9-a. Educația copiilor romi a rămas o problemă; numai jumătate din copiii romi au

frecventat școala și doar fiecare al cincilea copil a frecventat instituția preșcolară. Potrivit reprezentanților comunității romilor, absenteismul și abandonul școlar în comunitățile de romi a fost cauzat de sărăcie și temerea de discriminare.

Abuzul asupra copiilor: Deși legea interzice neglijarea copilului și anumite forme specifice de abuz, cum ar fi cerșitul forțat, abuzul asupra copiilor a rămas o problemă. O secție specială dedicată minorilor și drepturilor omului din cadrul Procuraturii Generale a fost împuternicită să acorde atenție și expertiză specială copiilor victime ale abuzului sau agresorilor de copii.

Procuratura Generală a raportat că, în anul 2016, 1029 de copii au devenit victime ale diferitelor infracțiuni, inclusiv 211 cazuri de abuz sexual și 75 cazuri de violență în familie. În primele 6 luni ale anului, Procuratura Generală a inițiat 579 de cauze penale, în care se presupune că 625 de copii au fost victime ale diferitor infracțiuni.

Potrivit Ministerului Educației, în prima jumătate a anului școlar 2016-17, autoritățile au înregistrat 5642 cazuri de violență împotriva copiilor, inclusiv violență fizică (2866 de cazuri), violență psihologică (1306 de cazuri), neglijare (1278 de cazuri), exploatarea copiilor prin muncă (167 de cazuri) și abuz sexual (25 de cazuri).

Căsătoria timpurie și forțată: Vârsta minimă legală pentru căsătorie este de 16 ani pentru femei și 18 pentru bărbați. Nu au existat statistici oficiale privind căsătorii între minori.

Exploatarea sexuală a copiilor: Procuratura Generală este responsabilă pentru investigarea și urmărirea penală a cazurilor de abuz sexual asupra copiilor. Autoritățile califică sexul comercial cu minorii ca viol statutar. Vârsta minimă pentru sex consensual este de 16 ani. Legea interzice producerea, distribuirea, difuzarea, importul, exportul, vânzarea, schimbul, folosirea sau deținerea de pornografie infantilă, iar cei care încalcă legea sunt pasibili de închisoare de la 1 la 3 ani.

Prostituția infantilă este pedepsită cu închisoare de la 3 la 7 ani. Pornografia infantilă este pedepsită cu închisoare de la 1 la 3 ani cu amendă de la 150000 până la 250000 de lei (7500 – 12500 de dolari). Implicarea minorilor în activități ilegale se pedepsește cu închisoare de până la 7 ani sau amendă de la 27500 la 52500 lei (1375 – 2625 de dolari). Implicarea minorilor în consumul ilicit de droguri, medicamente sau alte substanțe cu efect de intoxicare se pedepsește cu închisoare până la 6 ani sau amendă de la 27500 la 52500 lei (1375 – 2625 de dolari).

Observatorii au raportat cazuri de prostituție infantilă și turism sexual cu implicarea

copiilor. Potrivit UNICEF, aproximativ 10% dintre copiii din țară au fost expuși abuzului sexual, iar procurorii au anunțat un număr mare de dosare de abuz sexual asupra copiilor.

În august, ofițerii Centrului pentru combaterea crimelor informatice din cadrul Inspectoratului Național de Investigații și Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale au anihilat o rețea de pornografie infantilă, oprind distribuirea a 7000 de fișiere conținând imagini ale copiilor cu vârste cuprinse între 4 și 12 ani, abuzați sexual de către adulți de sex masculin. Dacă vor fi găsiți vinovați, suspecții ar putea fi condamnați cu până la 3 ani de închisoare.

În cursul anului, instituțiile de drept, în cooperare cu organizațiile societății civile, au desfășurat o serie de evenimente și proiecții de film pentru a educa publicul despre modul în care rețelele sociale și internetul sunt folosite pentru recrutarea și exploatarea sexuală a copiilor. Centrul internațional La Strada a operat o linie telefonică directă și o platformă online pentru copii, părinții și profesorii acestora, educându-i despre siguranța în mediul online.

Copii instituționalizați: Pe parcursul anului, în instituțiile rezidențiale guvernamentale au fost 1119 copii, inclusiv 476 de copii cu dizabilități mintale, 377 de orfani și copii fără îngrijire părintească și 266 de copii cu dizabilități senzoriale. Copiii din instituțiile rezidențiale au fost expuși unui risc sporit de șomaj, exploatare sexuală, trafic și sinucidere în comparație cu copiii crescuți în familii.

În 2016, ONG-ul La Strada și Coaliția Anti-violență a ONG-urilor au criticat lipsa acțiunilor din partea autorităților în abordarea problemei copiilor străzii, după ce într-un reportaj de televiziune s-a descoperit că peste 20 de minori trăiesc în ruinele unui hotel abandonat din Chișinău. Mecanismele de protecție juridică a copiilor străzii nu au fost funcționale.

Răpirile internaționale de copii: Țara este parte la Convenția de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. Vezi: Departamentul de Stat, *Annual Report on International Parental Child Abduction (Raportul anual privind răpirile internaționale de copii de către unul din părinți)*, la <http://travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html>

Antisemitismul

Comunitatea evreiască numără între 15000 și 25000 de persoane, inclusiv 2000 care locuiesc în Transnistria. Comunitatea evreiască a raportat 2 acte de vandalism în

decursul anului. În aprilie, o persoană necunoscută a dat foc plantelor și animalelor fără stăpân în cimitirul evreiesc din Chișinău. În cel de-al doilea caz, monumentul victimelor Holocaustului din Orhei a fost deteriorat înainte de ceremonia de deschidere; conform situației la finele anului, investigația incidentului era pe rol.

Discursurile și sentimentele antisemite au fost prezente în comentarii și știri periodice în unele instituții media. Restituirea proprietății a continuat să fie o problemă pentru comunitatea evreiască, și nu a existat nici o lege pentru a aborda această problemă (vezi Secțiunea 1.e., Restituirea proprietății).

În 2016, Parlamentul a aprobat Raportului final al Comisiei pentru Studierea Holocaustului, prezidată de Elie Wiesel, a condamnat încercările de negare sau ignorare a Holocaustului și a adus omagiu victimelor și supraviețuitorilor acestuia. În mai, Guvernul a aprobat Planul de acțiuni pentru anii 2017-19 privind comemorarea Holocaustului și educația privind acesta. Comunitatea evreiască a informat despre un progres limitat al Guvernului în realizarea acestui plan.

Traficul de persoane

Vezi: Raportul Departamentului de Stat privind traficul de persoane (*Trafficking in Persons Report*), la <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>

Persoanele cu dizabilități

Legea interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități fizice, senzoriale, intelectuale și mentale la angajare, în educație, la accesul la facilitățile publice, asistență medicală sau furnizarea altor servicii guvernamentale, dar autoritățile rareori au asigurat respectarea legii. Legea interzice companiilor de construcții proiectarea sau construcția de clădiri fără infrastructura specială de acces pentru persoanele cu dizabilități, precum și impune companiilor de transport echiparea vehiculelor astfel încât să satisfacă nevoile persoanelor cu dizabilități. Legea prevede, de asemenea, că autoritățile responsabile de transportul rutier, feroviar și aerian au obligația de a asigura accesul persoanelor cu dizabilități și de a adapta spațiile publice și unitățile de transport, asigurând accesul persoanelor care se deplasează în fotolii rulante. Administrația aeroportului trebuie să asigure personal de însoțire pentru persoanele cu dizabilități. Autoritățile au implementat prevederile legii într-o măsură limitată.

Observatorii pentru drepturile omului au criticat sistemul de tutelă din țară. Persoana plasată sub tutelă își pierde total reprezentarea în fața legii și nu se poate angaja în

acțiuni sociale și juridice, cum ar fi căsătoria, votarea, solicitarea de beneficii sociale, consimțământul sau refuzul la tratament medicamentos.

Cazuri izolate de violență și abuz, inclusiv violuri și avorturi forțate, au fost raportate în unele instituții specializate pentru persoanele cu dizabilități mintale, care, în total, găzduiesc aproximativ 2500 de copii și adulți. ONG-urile pentru drepturile omului au remarcat că instituțiile rezidențiale au prezentat riscuri mari de abuz fizic, privarea involuntară de libertate, tratament medicamentos forțat, viol și alte tipuri de abuzuri. Femeile au fost deseori supuse avorturilor și contracepției forțate. ONG-urile au raportat o rată ridicată a mortalității în instituțiile psihiatrice.

Potrivit misiunii de monitorizare a alegerilor prezidențiale Promo-LEX, la alegerile prezidențiale din 2016, 36% din secțiile de votare nu au fost accesibile pentru persoanele cu deficiențe de mobilitate, iar 33% nu au avut condiții adecvate pentru persoanele cu dizabilități de vedere.

Majoritatea școlilor nu au fost dotate corespunzător pentru a răspunde nevoilor copiilor cu dizabilități. Unii copii cu dizabilități au frecventat școlile obișnuite, în timp ce alții au fost plasați de către autorități în instituții cu internat sau au învățat acasă.

În Transnistria, copiii cu dizabilități rareori au frecventat școala și nu au avut acces la resurse specializate.

Deși multe clădiri nou-construite sau reconstruite au avut infrastructura de acces, clădirile mai vechi deseori nu au avut-o. Mai mult de 70% din instituțiile publice nu au avut rampă de acces pentru persoanele cu dizabilități. Persoanele cu mobilitate limitată s-au plâns pe lipsa accesului la transportul public și instituțiile publice, precum și de lipsa locurilor de parcare destinate acestora.

Deși legea prevede oportunități egale de angajare și interzice discriminării împotriva persoanelor cu dizabilități (cu excepția locurilor de muncă ce necesită standarde specifice de sănătate), mulți angajatori fie nu au reușit să țină cont de aceasta, fie au evitat să angajeze astfel de persoane. Legislația transnistreană prevede protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități în domeniile de educație, sănătate și angajare. Informație sigură cu privire la tratarea persoanelor cu dizabilități în Transnistria nu au fost disponibile.

Minorități naționale/rasiale/etnice

În pofida unei scăderi a cazurilor de discriminare înregistrate, persoanele de etnie

romă au continuat să fie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri minoritare din țară și s-a confruntat cu un risc mai mare de marginalizare, subreprezentare în procesul de luarea deciziilor politice, analfabetism și prejudecăți sociale. Persoanele de etnie romă au avut un nivel mai scăzut de educație, un acces mai limitat la asistență medicală, precum și o rată a șomajului mai mare decât restul populației (vezi Secțiunea 7.d.). Femeile de etnie romă au fost vulnerabile într-un mod deosebit la excluziunea socială și discriminare.

Autoritățile nu au avut un mecanism eficient de a rezolva problema familiilor vulnerabile, ai căror copii nu au frecventat școala.

Aproximativ 60% din familiile de romi locuiau în mediul rural. Unele comunități de romi nu au avut apă curgătoare, instalații sanitare și de încălzire. Alte probleme cu care se confruntă romii au inclus lipsa de servicii de asistență medicală de urgență în așezările izolate, un tratament inechitabil sau arbitrar din partea personalului medical, asigurări medicale cu o acoperire mai proastă, precum și discriminare pe piața muncii. Conform statisticilor cele mai recente, doar 21% dintre romi au fost angajați în mod activ.

Școlile cu predare în grafia latină din Transnistria au constituit, în continuare, obiect al unei dispute între autoritățile moldovenești și autoritățile de facto transnistrene.

Acte de violență, discriminare și alte abuzuri bazate pe orientare sexuală și identitate de gen

Legea interzice discriminarea la angajarea în muncă pe motive de orientare sexuală. Discriminarea socială bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen a continuat. Bărbații homosexuali au fost adesea victime ale discriminării, însă au fost înregistrate și abuzuri verbale și fizice împotriva lesbienelelor. În cele mai multe cazuri, ofițerii de poliție au fost reticenți să inițieze dosare împotriva făptașilor.

Genderdoc-M a raportat multiple atacuri verbale și fizice împotriva persoanelor LGBTI. Genderdoc-M a informat că 12 cazuri de discriminare bazate pe orientare sexuală sau identitate de gen au fost în curs de examinare la CEDO, 3 dintre ele fiind depuse în cursul anului. Majoritatea cazurilor se referă la plângeri legate de discursurile de ură din partea liderilor religioși și politici. În mai, Președintele Igor Dodon a declarat: „Eu nu sunt președintele homosexualilor”. El a reiterat faptul că a fost „categoric împotriva acțiunilor comunității LGBTI care contravin flagrant valorilor noastre tradiționale și religiei ortodoxe. Trebuie să păstrăm moralitatea noastră și familia noastră tradițională”.

Organizațiile din societatea civilă au informat că transsexualii nu au putut să-și schimbe actele de identitate în timpul sau în urma schimbării de sex și că s-au confruntat cu discriminare la angajare (vezi Secțiunea 7d.).

În mai, Genderdoc-M a organizat cel de-al 16-lea festival anual al LGBTI sub sloganul „Fără Frică”, culminând cu un marș al solidarității la 21 mai. Zeci de ofițeri de poliție au izolat traseul marșului, însă au permis protestatarilor să pătrundă în cea de-a doua jumătate a rutei și să întrerupă finalizarea marșului. Câțiva protestatari anti-LGBTI au aruncat ouă în demonstranți, iar poliția a ales să-i evacueze pe cei din urmă cu autobuze.

Deși autoritățile au permis persoanelor fizice să-și schimbe numele (de exemplu, de la nume de bărbat la nume de femeie), autoritățile nu au permis persoanelor să-și schimbe sexul indicat în buletinele de identitate sau pașapoarte.

În Transnistria, raporturile sexuale consensuale între persoane de același sex sunt ilegale, iar persoanele din comunitatea LGBTI au fost supuse atât discriminării oficiale, cât și celei sociale.

Stigmatul social HIV și SIDA

Persoanele cu HIV continuă să se confrunte cu discriminarea socială și oficială. Au fost aproximativ 11000 de persoane care trăiesc cu HIV/SIDA, dar numai 4500 au primit tratament antiretroviral. Un studiu de percepție privind egalitatea și atitudinile, efectuat în 2015 de către Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și Oficiul Înaltului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, a constatat că persoanele cu HIV/SIDA au fost al doilea cel mai stigmatizat grup din țară după persoanele LGBTI. Potrivit studiului, persoanele cu HIV au fost în mare parte percepuți negativ, etichetați drept „ducând o viață sexuală dezordonată” și asociați în mod frecvent cu consumatorii de droguri.

Legea interzice spitalelor și altor instituții de sănătate să refuze internarea sau accesul la serviciile de sănătate sau să solicite taxe suplimentare de la persoane cu HIV sau persoane presupuse HIV-seropozitivi. Deținuții cu HIV/SIDA s-au confruntat cu niveluri ridicate de discriminare atât din partea personalului închisorilor, cât și din partea altor deținuți.

Spitalele au dezvăluit fără consimțământ statutul HIV către persoane fără drept de a poseda astfel de informații.

Secțiunea 7. Drepturile de muncă

a. Libera asociere și dreptul la purtarea de negocieri colective

Legea prevede că angajații au dreptul să constituie și să adere la sindicate independente, să poarte negocieri colective și să organizeze greve legale. Autoritățile au respectat, în general, aceste drepturi, cu anumite restricții. Legea interzice discriminarea antisindicală, dar nu conține prevederi privind repunerea în funcție a angajaților concediați pentru activitatea sindicală. Legea nu permite salariaților guvernamentali și angajaților din serviciile esențiale, cum ar fi organele de drept, instituțiile medicale și serviciile publice, să participe la grevă. Legea interzice grevele pe parcursul calamităților naturale, epidemiilor și pandemiilor, precum și în perioada stării de urgență. La cererea unei părți într-o dispută, autoritățile pot impune arbitrajul obligatoriu. Nu există anumite categorii de angajați excluși din mecanismele relevante de protecție juridică sau protejați diferit prin acestea.

În septembrie, Parlamentul a modificat 36 de articole din Codul muncii, incluzând noile prevederi care impun angajatorilor să consulte sindicatul din cadrul organizației înainte de a concedia angajații care sunt membri ai sindicatului, precum și abrogând prevederile referitoare la efectul juridic al unui contract colectiv de muncă după încetarea acestuia.

Există un mecanism de monitorizare și aplicare a legislației muncii prin intermediul Inspectoratului de Stat al Muncii (ISM) din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Procuratura Generală, însă aceasta nu a reușit să monitorizeze și să asigure respectarea drepturilor la negociere colectivă și la organizare eficientă. Legea nu prevede sancțiuni eficiente pentru încălcarea libertății de asociere sau a drepturilor sindicale. Conform legii, nerespectarea intenționată a dreptului de a negocia și modifica contracte colective sau încălcarea condițiilor negociate se pedepsește cu amendă de la 1000 la 1500 lei (50 – 75 de dolari). Refuzul neîntemeiat al angajatorului de a semna un contract colectiv de muncă se pedepsește cu amendă de la 2000 la 2500 de lei (100 – 125 de dolari). Legea prevede amenzi de la 2000 la 3500 de lei (100 – 175 de dolari) pentru încălcarea drepturilor angajaților de a constitui sau de a adera la sindicate.

Codul muncii prevede ca Inspectoratul să colaboreze cu alte instituții, inclusiv asociațiile de afaceri/patronatele și sindicatele. Metodele de cooperare se stabilesc prin acord între părți. Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova (CNSM) a înregistrat 129 cazuri de încălcare a prevederilor contractelor colective, a dreptului la negociere colectivă și a drepturilor sindicale în cursul anului. Potrivit CNSM,

întreprinderile private și companiile cu investiții străine s-au opus frecvent dreptului angajaților lor de organizare și negociere colectivă. Conducerea CNSM a considerat că Inspectoratul este puternic afiliat intereselor de afaceri.

CNSM s-a consultat în mod regulat cu angajatorii și angajații cu privire la aplicarea legislației muncii, a negociat modalitatea de respectare cu angajatorii și a promovat drepturile angajaților. Din ianuarie până în iunie, CNSM a vizitat 25882 de angajați (inclusiv 22652 de membri ai sindicatelor) în cadrul a 283 vizite la locuri de muncă, documentând 5.195 de încălcări, inclusiv 4113 ale normelor de sănătate și securitate și 953 ale legislației din domeniul muncii. CNSM a prezentat informații cu privire la aceste încălcări către ISM. În plus, inspectoratul de muncă al CNSM a organizat două activități comune cu ISM la solicitarea membrilor sindicatelor.

Autoritățile și angajatorii au respectat, în general, libertatea de asociere și dreptul la negociere colectivă. Organizațiile de muncă au fost independente de autorități, partide politice, angajatori sau asociații patronale. Nu au existat rapoarte despre intervenirea autorităților, partidelor politice sau angajatorilor în funcționarea organizațiilor angajaților. Procurorii pot respinge contestațiile sindicatelor privind comportamentul antisindical, iar autoritățile nu au pedepsit presupusele încălcări ale legii sindicatelor pe parcursul anului. Angajații și-au exercitat dreptul la grevă, organizând greve legale. Angajații Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova” au protestat în mod repetat împotriva restanțelor salariale, care, conform situației din martie, au ajuns la 130 de milioane de lei (6.5 milioane de dolari). Angajații din sectorul educației au protestat de patru ori în cursul anului, solicitând o majorare a salariilor. În septembrie, Guvernul a decis să indexeze salariile cu o creștere de 11,3% pentru angajații acestui sector.

b. Interzicerea muncii forțate sau obligatorii

Legea interzice munca forțată sau obligatorie, cu anumite excepții. Legea și o Hotărâre a Guvernului permit autorităților centrale și locale, precum și organismelor militare, să mobilizeze populația adultă în anumite condiții, cum ar fi o calamitate de nivel național, și să folosească astfel de muncă pentru dezvoltarea economiei naționale. Autoritățile nu au invocat această dispoziție în cursul anului. Sancțiunile pentru persoanele care folosesc munca forțată variază de la 2 la 15 ani de închisoare și au fost suficient de severe pentru a descuraja încălcările, dar au fost rareori impuse.

Autoritățile nu au aplicat legea eficient. Resursele, inspecțiile și remediile pentru munca forțată, în general, au fost inadecvate. Bărbații și femeile au fost supuși/supuse traficului de muncă în Rusia, Turcia, Cipru și Emiratele Arabe Unite. Traficul intern

a avut loc în toate raioanele țării și a vizat predominant fermele agricole, iar în orașe mai mari – cerșitul.

Traficul intern pentru cerșit și exploatarea prin muncă a fost în mod constant în creștere. Complicitatea oficialilor în trafic a continuat să fie o problemă semnificativă pe care autoritățile au încercat să o reducă prin punerea sub acuzare a celor implicați. În februarie, Directorul adjunct al Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane și un ofițer au fost arestați pentru că ar fi acceptat o mită în schimbul închiderii unui caz de trafic.

În primele opt luni ale anului, ISM a efectuat 2552 de inspecții de muncă și a monitorizat 2235 de organizații, inclusiv 322 din sectorul public. Ca urmare, ISM a documentat 21039 de încălcări ale Codului muncii, din care 14343 au fost încălcări ale raporturilor de muncă și 6696 – ale sănătății și securității în muncă, și a trimis în instanță 130 de cazuri. În 1942 de cazuri, angajatorii au remediat problema. Inspectorii muncii au emis 64 de procese-verbale cu privire la contravenții, iar 22 de persoane au fost restabilite în drepturile lor legale de muncă.

Vezi și: Departamentul de Stat, *Trafficking in Persons Report (Raportul privind traficul de persoane)*, la <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>.

c. Interzicerea muncii minorilor și vârsta minimă la angajare

Vârsta minimă la angajare este de 16 ani. Legea permite minorilor cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani să muncească în condiții speciale, inclusiv program de lucru mai scurt (35 de ore de lucru pe săptămână și fără muncă de noapte, în zile de odihnă week-end, în zile de sărbători sau ore suplimentare). Minorii în vârstă de 15 ani pot lucra cu permisiunea scrisă a unui părinte sau tutore. Munca pentru minorii de 15 sau 16 ani nu trebuie să depășească 24 de ore pe săptămână. Minorii sub 18 ani nu au voie să efectueze lucrări vătămătoare și periculoase în 30 de ramuri industriale, inclusiv construcții, agricultură, industria alimentară și cea textilă. Legea interzice cele mai grave forme ale muncii copiilor și prevede pedepse de trei până la 15 ani de închisoare pentru persoanele care atrag copiii în astfel de activități. În circumstanțe agravante, instanțele pot mări pedeapsa până la închisoare pe viață.

Autoritățile nu au aplicat în mod eficient protecția legală, și munca copiilor a rămas o problemă. Autoritățile au fost obligate să notifice în prealabil despre efectuarea investigațiilor privind munca copiilor, ceea ce le-a subminat capacitatea de aplicare a legii. În august, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a declarat că numărul copiilor exploatați prin muncă a crescut și că autoritățile nu au avut

mecanisme eficiente de combatere a fenomenului. În majoritatea cazurilor, copiii au fost implicați în agricultură, servicii casnice, construcții sau au fost victime ale traficului de persoane, pornografiei infantile, cerșitului forțat și traficului de droguri. Avocatul Poporului a adăugat că Comitetul Național Director pentru Eliminarea Muncii Copilului a fost ineficient.

Pentru infracțiunile constând în cele mai grave forme de muncă a copiilor se aplică pedeapsa cu închisoare de la șase la 10 ani și o amendă de la 100000 la 175000 de lei (5000 – 8750 de dolari). Pentru infracțiunile comise de un grup de infractori provocând vătămări corporale grave sau moartea se aplică pedeapsa cu închisoare de la șapte la 15 ani și o amendă de la 125000 la 200000 de lei (6250 – 10000 de dolari). Traficul de minori și atragerea acestora în muncă sunt pedepsite cu închisoare de la 10 la 12 ani și o amendă de la 200000 la 300000 de lei (10000 – 15000 de dolari). În cazurile cu circumstanțe agravante, legea prevede 15 ani de închisoare și o amendă de la 300000 la 400000 de lei (15000 – 20000 de dolari). Pentru recidiviști, grupuri de infractori sau atragerea copiilor sub vârsta de 14 ani, sancțiunile pot include închisoare pe viață și amenzi de la 400000 la 500000 de lei (20000 – 25000 de dolari).

Încălcarea legislației privind munca copiilor, protecția sănătății și protecția muncii se sancționează cu o amendă de la 6000 la 7500 de lei (300 – 375 de dolari) pentru persoane fizice, de la 12500 la 17500 de lei (625 – 875 de dolari) pentru oficiali și de la 20000 la 24000 de lei (1000 – 1200 de dolari) pentru persoane juridice. Supunerea minorilor la activități care prezintă pericol pentru viață și sănătate se pedepsește cu o amendă de la 5000 la 7500 de lei (250 – 375 de dolari) pentru persoane fizice, de la 12500 la 20000 de lei (625 – 1000 de dolari) pentru oficiali și de la 20000 la 25000 de lei (1000 – 1250 de dolari) pentru persoane juridice.

Potrivit oficialilor guvernamentali, sancțiunile pentru infracțiuni care implică cele mai grave forme ale muncii copiilor au fost suficiente pentru a descuraja încălcările.

Părinții proprietari de ferme sau lucrători la ferme și-au trimis deseori copiii să lucreze pe câmp sau să-și găsească alte locuri de muncă. La fel, au lucrat la ferme copiii lăsați în urmă de către părinții care au emigrat în țările UE. Potrivit datelor oficiale, 24,3% din copiii cu vârste între 5 și 14 ani și 4,6% dintre adolescenții cu vârste între 15 și 17 ani au intrat în categoria lucrătorilor minori. Marea majoritate a lucrătorilor minori au muncit în afacerile de familie sau la fermele de familie.

Vezi și: Departamentul Muncii, *Findings on the Worst Forms of Child Labor, (Constatări privind cele mai grave forme ale muncii minorilor)*, la <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/>.

d. Discriminarea la angajarea în muncă și exercitarea profesiei

Legea interzice discriminarea după criterii de sex, vârstă, rasă, culoare, naționalitate, religie, opinie politică, origine socială, reședință, dizabilitate, statut HIV-pozitiv, apartenență sau activitate sindicală, precum și altele care nu au legătură cu calitățile profesionale, cum ar fi orientarea sexuală. Legea cere angajatorilor să asigure șanse egale și tratament fără discriminare pentru angajați, să aplice aceleași criterii în evaluarea muncii fiecărui angajat și să prevadă condiții egale pentru bărbați și femei la locul de muncă și în privința obligațiilor de familie. Legea definește și interzice discriminarea directă și indirectă, precum și cele mai grave forme de discriminare, care includ discriminarea bazată pe două sau mai multe motive protejate. Legea mai prevede înființarea Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, responsabil pentru examinarea plângerilor de discriminare și formularea recomandărilor.

Legea prevede amenzi la niveluri considerate suficiente pentru a descuraja încălcările.

Cazuri de discriminare au avut loc la angajare în câmpul muncii și exercitare a profesiei după criterii de sex, dizabilitate, statut de minoritate, orientare sexuală, identitate de gen și statut HIV-pozitiv. Conform CNSM, au fost frecvente cazurile când angajatorii au refuzat angajarea femeilor gravide, deoarece munca era asociată cu plăți suplimentare care trebuie achitate după naștere. Absolvenții de universități și colegii sunt deseori respinși la angajare din cauza unei pretinse lipse de experiență.

e. Condiții acceptabile de lucru

Salariile minime sunt stabilite separat pentru sectorul public și cel privat. Potrivit CNSM, conform situației din septembrie, restanțele salariale au depășit 178 milioane de lei (9 milioane de dolari), inclusiv peste 115 milioane de lei (6 milioane de dolari) datorate de către companiile de stat celor 10903 de angajați; 55 milioane de lei (2.8 milioane de dolari) datorate de către companiile private celor 4946 de angajați; peste 7.6 milioane de lei (400000 de dolari) datorate de către companiile municipale celor 1671 de angajați; și 117300 de lei (6000 de dolari) datorate de către instituțiile publice celor 152 de angajați.

Legea stabilește săptămâna maximă de lucru de 40 de ore, și compensații pentru orele suplimentare, prevede cel puțin o zi liberă pe săptămână, și impune un concediu anual plătit de cel puțin 28 de zile calendaristice (cu excluderea sărbătorilor oficiale). În anumite sectoare, cum ar fi învățământul, asistența medicală și serviciile publice, pot

fi folosite planuri diferite de concediu plătit. Legea interzice orele suplimentare obligatorii excesive. Angajații străini și migranți au același statut juridic ca și angajații naționali.

Autoritățile stabilesc standarde de sănătate și siguranță ocupațională. Conform legislației muncii, angajații se pot retrage din situații care le pun în pericol sănătatea sau securitatea fără a risca să piardă locul de muncă.

Pentru angajare, Codul muncii impune contracte de muncă. Conform situației din august, ISM a raportat despre 132 de persoane angajate fără documente corespunzătoare, inclusiv 21 de femei și un copil minor. Nu au existat rapoarte despre contracte de muncă în sectorul agricol, unde autoritățile centrale nu au avut un mecanism eficient de monitorizare a îndeplinirii condițiilor legale.

Eforturile autorităților să asigure respectarea cerințelor privind salariul minim, orele de lucru, standardele de siguranță ocupațională în sectorul formal - nu și cel informal – au fost limitate și ineficiente. Legea cere autorităților să stabilească și să monitorizeze standardele de siguranță în muncă, aceste sarcini și asigurarea respectării lor revenind ISM. În august, autoritățile au delegat funcțiile de aplicare a standardelor de sănătate și securitate Agenției Naționale pentru Sănătate Publică din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. În primele 10 luni ale anului, ISM a efectuat 3049 inspecții în domeniul sănătății, securității, relațiilor și legislației de muncă, dintre care 593 au fost inopinate. ISM a avut 10 diviziuni teritoriale în cele mai mari municipalități și orașe ale țării. Cu toate că în cadrul subdiviziunilor teritoriale au activat 87 inspectori, reprezentanții ISM au declarat că acest număr nu este suficient pentru a asigura respectarea legislației. Biroul a inspectat 2706 de companii, instituții și organizații, inclusiv 443 din sectorul public. A constatat 24598 de abateri, inclusiv 7294 de la standardele de sănătate și securitate și 17374 de la legislația muncii. ISM a trimis în instanțe de judecată 159 de procese-verbale cu privire la contravenții administrative. Începând din noiembrie, sancțiunile pentru contravenții au variat de la 5000 la 24000 de lei (250 – 1200 de dolari), dar au fost insuficiente pentru a descuraja aceste încălcări.

Economia informală înfloritoare a reprezentat o parte semnificativă a activității economice din țară. Potrivit studiului realizat în 2016 de către Centrul Național Anticorupție, economia informală a reprezentat 30% din produsul intern brut al țării. Conform Organizației Internaționale a Muncii, 30,9% din totalul populației ocupate au avut un loc de muncă neoficial, 68,7% din aceste locuri de muncă fiind în sectorul agricol. Lucrătorii din economia informală nu au beneficiat de aceeași protecție juridică ca angajații din sectorul formal. Nu au existat programe sociale

guvernamentale destinate lucrătorilor din economia informală.

Condițiile economice precare au determinat întreprinderile să cheltuiască mai puțin pe echipamente de siguranță și să acorde o atenție insuficientă securității angajaților. În primele 10 luni ale anului, ISM a documentat 357 de accidente de muncă și a investigat 103 de cazuri, dintre care 21 s-au soldat cu decese, iar 27 – cu vătămări corporale grave. 30 de accidente au rămas în curs de investigare, inclusiv 17 soldate cu decese. În 2016, inspectorii ISM au investigat 112 din cele 449 de accidente raportate. Celelalte cazuri au fost investigate de comisiile din cadrul întreprinderilor. Un număr mare de incidente a avut loc în transporturi, depozitare și comunicații (12 accidente grave și șase decese), industria de procesare (6 accidente grave și șase decese), agricultura (4 accidente grave și 3 decese) și comerț (3 accidente grave și 3 decese). Cele mai frecvente cauze care s-au soldat cu leziuni și decese au fost căderile de la înălțime, impactul cu utilaje sau zdrobiri provocate de acestea, precum și accidente cu implicarea unităților de transport pe drumuri publice.